

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
JURIDISKĀ FAKULTĀTE
TIESĪBU TEORIJAS UN VĒSTURES KATEDRA

TIESĪBAS UZ PRIVĀTO DZĪVI VĀRDA BRĪVĪBAS KONTEKSTĀ

BAKALaura DARBS

Autore: Anete Meistere

Studenta apliecības Nr.: am14038

Darba vadītājs: Prof.,Dr.iur.Sanita Osipova.

RĪGA, 2017

ANOTĀCIJA

Tiesiskā demokrātiskā valstī tautai, kas ir neatdalāmi saistīta ar valsti, ir tiesības iegūt informāciju par valstī notiekošajiem procesiem un aktuālajiem jautājumiem, kā rezultātā tauta kā indivīdu kopums ir spējīga realizēt valsts efektīvu līdzdalību saistošo lēmumu procedūrā. Taču tiesiskā demokrātiskā valstī vārda brīvība nav absolūta, līdzīgi kā daudzas citas pamattiesības, arī tā pakļaujas ierobežojumiem un nosacījumiem. Viens no šiem ierobežojumiem ir privātās dzīves aizsardzība. Autores mērķis šajā darbā ir aplūkot tiesības uz privāto dzīvi vārda brīvības kontekstā, uzsverot preses brīvības kā vienas no vārda brīvības formām mijiedarbību ar indivīda tiesībām uz privāto dzīvi. Pētījumā, analizējot tiesību uz privāto dzīvi vārda brīvības kontekstā normatīvo regulējumu, kā arī tiesu praksi, un, balstoties uz citu valstu pieredzi, autore nonāca pie secinājumiem, kas, iespējams, būs noderīgi pareizo robežu noteikšanai starp vārda brīvību un tiesībām uz privāto dzīvi.

Atslēgvārdi: vārda brīvība, preses brīvība, tiesības uz privāto dzīvi, pamattiesības, tiesiska demokrātiska valsts, masu mediji.

ANNOTATION

In a legitimate democratic state for a nation, that is inseparably linked with a state, it is a consensus to have rights for information about the processes and events in the state, thus nation, as a group of individuals, is able to realize effective participation in the decision-making processes crucial for the state as such. However, in a legitimate democratic state the freedom of expression is not absolute, since it similarly as many other fundamental rights is subject to several restrictions and conditions. One of such restrictions is the protection of privacy. The aim of the author within the framework of present work is to explore the right to privacy in the context of freedom of expression, emphasizing the interaction of the press freedom as one of the forms of freedom of expression with individual's rights to privacy. Within the present research, by analyzing the legal framework in respect to freedom of expression in context of right to privacy and court practice, as well as based on experience of other states, the author has come to conclusion, that, perhaps, will be valuable for determining the right boundaries between freedom of expression and right to privacy.

Key words: freedom of expression, right to privacy, fundamental rights, legitimate democratic state, mass media

SATURA RĀDĪTĀJS

ANOTĀCIJA.....	2
ANNOTATION.....	3
IEVADS	5
1.TIESISKAS DEMOKRĀTISKAS VALSTS JĒDZIENS.....	9
2.PRESES BRĪVĪBA KĀ TIESĪBAS UZ VĀRDA BRĪVĪBU	17
2.1.Tiesības uz vārda brīvību	17
2.2.Preses brīvība kā viena no vārda brīvības formām	20
3.TIESĪBAS UZ PRIVĀTO DZĪVI VĀRDA BRĪVĪBAS KONTEKSTĀ	26
3.1.Tiesību uz privāto dzīvi saturs	27
3.2.Tiesību uz privāto dzīvi un tiesību uz vārda brīvību savstarpējā līdzsvarošana	33
3.3. Sabiedrībā zināmu jeb publisko personu tiesības uz privāto dzīvi un izteiksmes (vārda) brīvības līdzsvarošana.....	39
3.4. Privātpersonu tiesības uz privāto dzīvi un izteiksmes (vārda) brīvības līdzsvarošana ..	49
KOPSAVILKUMS.....	54
IZMANTOTĀS LITERATŪRAS UN JURIDISKO AKTU SARAKSTS.....	56

IEVADS

Eiropas Cilvēktiesību tiesas (turpmāk – ECT) praksē ir atzīts, ka vārda brīvība ir viens no svarīgākajiem demokrātiskas sabiedrības pamatiem, viens no pamatnosacījumiem sabiedrības progresam, kā arī katra cilvēka attīstībai.¹ Tiesiskā demokrātiskā valstī preses brīvība kā vienas no vārda brīvības formām nepieciešamība ir izskaidrojama ar t.s. “sargsuņa” funkciju pildīšanu, proti, uzraudzīt valstī notiekošos procesus un informēt sabiedrību par valstī aktuālajiem jautājumiem, kuri tiešā vai netiešā veidā skar tautas kā indivīda kopuma intereses, kam pretī atrodas tautas, kas ir neatdalāmi saistīta ar valsti, tiesības iegūt šo informāciju. Tādā veidā rodas sabiedrības viedoklis, kā rezultātā tauta ir spējīga realizēt valsts efektīvu līdzdalību saistošo lēmumu procedūrā.

Plašsaziņas līdzekļu un preses brīvības galvenā “sūtība ir subjektīvi publiskā aizsardzības nodrošināšana pret valsts iejaukšanos un cenzūru.”² Taču mūsdienās bieži vien šī iepriekšminētā sūtība rada kādu citu tiesību pārkāpumu, un tiek izmantota pretēju mērķu labad, tas ir, tendenciozu ziņu radīšanai un publiskošanai, apzināti ietekmējot sabiedrības uzskatus par kādu jautājumu. Šādos gadījumos valstij ir pienākums aizsargāt personas no ziņu publiskošanas, kas rada personu pamattiesību aizskārumu. Visbiežāk preses brīvības rezultātā cieš tieši sabiedrībā pazīstamas jeb publiskas personas³, taču praksē pastāv arī tādi gadījumi, kad šajā kontekstā tiek aizskartas arī sabiedrībā nezināmu personu tiesības uz privāto dzīvi.

2005.gada 17.decembrī vairākas Latvijā pazīstamas personas laikraksta *Diena* pielikumā *Sestdiena* ievietoja protestējošu paziņojumu, aicinot “dzelteno presi” un “fotomedniekus” ievērot cilvēku tiesības uz viņu privāto dzīvi. Viens no paziņojuma iesniedzējiem norādīja: “Vienā rītā uzšķīru žurnālu un atklāju – pēdējos mēnešos esmu izsekots. Un daļa privātās dzīves – kā uz delnas dzeltenajā presē. Slepni bildētas fotogrāfijas no kādas slavenības kāzām, kāds notverts pie dzemdību nama ar pirmdzimto rokās, bet vēl kāds cits – šņurkstot tuvinieka bērēs.”⁴ Nenoliedzami gan Latvijas, gan ārpus Latvijas robežām dzīvojošie cilvēki saskaras ar tiesību uz privāto dzīvi aizskārumu.⁵ Šī problēma mūsdienās ir ļoti aktuāla, taču tieši tikpat plašas diskusijas sabiedrībā rodas vārda brīvības kontekstā.

¹ ECT 27.05.2004. spriedums lietā Vides Aizsardzības Klubs pret Latviju (iesnieguma Nr.57829/00), 40.punkts.

² Lībiņa I. Personas tiesības uz attēlu saistībā ar privātās dzīves neaizskārumu salīdzinošo tiesību aspektā. Likums un Tiesības, 2006, Nr.8, 235.lpp.

³ Ibid.

⁴ Ibid.

⁵ Ibid.

Frīdrihs Augusts fon Hajeks reiz ir teicis:” Tur, kur brīvība tikusi atņemta, tas vienmēr noticis kādas cilvēkiem apsolītas jaunas brīvības vārdā”.⁶ Šis teiciens ir attiecināms uz tiesiskas demokrātiskas valsts būtību. Tas nozīmē, ka tiesiska demokrātiska valsts ir tāda, kurā kādu pamattiesību ievērošana pieprasa kādu citu pamattiesību robežu noteikšanu un ierobežošanu. Viens no vārda brīvības ierobežojumiem un pamatnosacījumiem ir personas tiesības uz privāto dzīvi, tādējādi nodrošinot demokrātiskās sabiedrības kopējo labklājību, kas izriet gan no Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas⁷ (turpmāk – Konvencija) 8.panta otrās daļas, 10.panta otrās daļas, gan no Latvijas Republikas Satversmes⁸ (turpmāk – Satversme) 96., 100. un 116.panta nosacījumiem. Eiropas Cilvēktiesību tiesas praksē ir atzīts, ka jebkurai personai, neskatoties uz tās atpazīstamību sabiedrībā, ir jānodrošina iespējas baudīt “tiesiskās cerības” uz personas privātās dzīves ievērošanu un aizsardzību.⁹ Eiropas Cilvēktiesību tiesa ir atzinusi, ka gan tiesības uz izteiksmes brīvību, gan tiesības uz privātās dzīves neaizskaramību ir vienlīdzīgas.¹⁰

Autores mērķis šajā darbā ir izpētīt tiesības uz privāto dzīvi preses brīvības kā vienas no vārda brīvības formām kontekstā. Latviešu juridiskajā literatūrā šī tēma ir maz pētīta, jo Latvijas tiesu praksē ir maz tādu gadījumu, kad šīs divas pamattiesības – tiesības uz privāto dzīvi un tiesības uz vārda brīvību – saskaras viena ar otru, un ir nepieciešama to līdzsvarošana, tādēļ autore mērķis šajā darbā ir izpētīt tieši Latvijas tiesu praksi tiesības uz privāto dzīvi vārda brīvības kontekstā, un šo pamattiesību līdzsvarošanas nepieciešamību tiesiskā demokrātiskā valstī, kur šīs divas pamattiesības ir neatņemamas šādas valsts sastāvdaļas. Autore mērķis ir rast atbildi uz jautājumu: “Cik lielā mērā šīs tiesības viena otru ierobežo un kur ir novelkamas šo tiesību robežas?”

Lai sasniegtu autores izvirzīto darba mērķi, autore sākotnēji apskatīs tiesiskas demokrātiskas valsts jēdzienu un saturu, kā arī šādas valsts pamatkritērijus. Autore analizēs vārda brīvību, preses brīvību kā vienu no vārda brīvības formām un to nepieciešamību tiesiskā demokrātiskā valstī. Autore veiks detalizētu analīzi tiesību uz privāto dzīvi preses brīvības kā vienas no vārda brīvības formām kontekstā, izvērtējot Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūrā un prakse atzītos kritērijus, kuri jāvērtē, līdzsvarojošot tiesības uz izteiksmes brīvību ar tiesībām uz privātās dzīves neaizskaramību, atdalot sabiedrībā zināmu jeb publisku personu tiesības uz

⁶ Hajeks F. Tur, kur brīvība tikusi atņemta, tas vienmēr noticis, kādas cilvēkiem apsolītas jaunas brīvības vārdā. Pieejams: <https://aforismi.lv/aforisms/6573> [aplūkots 03.10.2017.]

⁷ Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija. Parakstīta Romā 04.11.1950. [01.10.2017.red.]

⁸ Latvijas Republikas Satversme: LV likums. Pieņemts 15.02.1922. [02.10.2017.red.]

⁹ Danovskis E., Ruķers M, Lībiņa Egnere I. 96.Ikvienam ir tiesības uz privātās dzīves, mājokļa un korespondences neaizskaramību. Grām.: Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības. Autoru kolektīvs prof.R.Baloža zinātniskā vadībā. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011, 249.lpp.

¹⁰ ECT 07.02.2012. spriedums lietā Axell Springer AG pret Vāciju (iesnieguma Nr. 39954/08), para 87.

privāto dzīvi un izteiksmes (vārda) brīvības līdzsvarošanu no šo pašu tiesību līdzsvarošanas attiecībā uz sabiedrībā nezināmām personām, kā arī aplūkos Latvijas Republikas tiesu praksi un Eiropas Cilvēktiesību tiesas praksi iepriekšminētajos aspektos.

Aplūkojot šo pamattiesību savstarpējo mijiedarbību, autore savā darbā aplūkos Eiropas Cilvēktiesību tiesas praksi, kā, piemēram, ECT 2004.gada 24.jūnija spriedumu lietā Von Hannover pret Vāciju¹¹ un 2004.gada 6.maija spriedumu lietā Vides aizsardzības Klubs pret Latviju¹², kā arī Latvijas tiesu praksi un citus nolēmumus, kuriem ir liela nozīme šo pamattiesību līdzsvarošanas kontekstā kā Eiropas Cilvēktiesību tiesas, tā arī Latvijas tiesu prakses ietvaros. Autore savā izstrādāšanai iedvesmosies no vairāku autoru darbiem, piemēram, no Egila Levita raksta „Preses brīvība – cilvēktiesības un demokrātijas institūcija”¹³, Sanitas Osipovas raksta „Tiesiska valsts vai „Tiesnešu valsts””¹⁴, A.Zikmanes un R.Markvarta tiesu prakses apkopojuma „Eiropas Cilvēktiesību prakse, līdzsvarojošas tiesības uz privātās un ģimenes dzīves neaizskaramību un izteiksmes brīvību”¹⁵, Ineses Lībiņas raksta „Personas tiesības uz attēlu saistībā ar privātās dzīves neaizskaramību salīdzinošo tiesību aspektā”¹⁶ u.c. nozīmīgu autoru darbiem.

Autore savā darbā izmantos vairākas metodes. Pirmkārt, autore izmantos vēsturisko metodi, ar kuras palīdzību noskaidros tiesiskas demokrātiskas valsts izcelšanos, kā arī pētīs attīstības gaitu tiesību uz privāto dzīvi un tiesību uz vārda brīvības līdzsvarošanas attīstību Eiropas Cilvēktiesību tiesas, kā arī Latvijas Republikas tiesu praksē. Otrkārt, autore savā darbā izmantos salīdzinošo metodi, ar kuras palīdzību salīdzinās Latvijas tiesu praksi un Eiropas Cilvēktiesību tiesas praksi tiesību uz privāto dzīvi un vārda brīvības līdzsvarošanas kontekstā. Treškārt, tiks izmantota arī deskriptīvā jeb aprakstošā metode, ar kuras palīdzību autore veiks teorētisku aprakstu par tiesiskas demokrātiskas valsts jēdzienu, vārda brīvību, kā arī preses brīvību kā vienu no vārda brīvības formām, tiesības uz privāto dzīvi un iepriekšminēto tiesību savstarpējo līdzsvarošanu. Ceturtkārt, autore izmantos dogmatisko metodi, ar kuras palīdzību iegūs tiesību normu, kas regulē tiesības uz privāto dzīvi un tiesības uz vārda brīvību, juridiskā satura pareizu izpratni. Kā pēdējo autore savā darbā izmantos analītisko metodi, ar kuras palīdzību veiks Eiropas Cilvēktiesību tiesas, kā arī Latvijas tiesu prakses detalizētu analīzi un

¹¹ ECT 24.06.2004. spriedums lietā Von Hannover pret Vāciju (iesnieguma Nr.59320/00).

¹² ECT 06.05.2004. spriedums lietā Vides Aizsardzības Klubs pret Latviju (iesnieguma Nr.57829/00).

¹³ Levits E. Preses brīvība – cilvēktiesības un demokrātijas institūcija. Grām.:Materiāli par preses brīvību un informācijas atklātību. SIA “AB Tiesiskās informācijas centrs”, 2000.

¹⁴ Osipova S. Tiesiska valsts vai „tiesnešu valsts“. Jurista vārds, 2016, Nr.27 (930).

¹⁵ Zikmane A., Markvarts R. Eiropas Cilvēktiesību tiesas prakse, līdzsvarojošas tiesības uz privātās un ģimenes dzīves neaizskaramību un izteiksmes brīvību. Rīga, 2016. Pieejams: http://www.at.gov.lv/files/uploads/files/6_Ju_dikatura/Tiesu_prakses_apkopojumi/2016/ECT_8_10_pants_10_05_2016_read_only.docx [aplūkots 03.10.2017]

¹⁶ Lībiņa I. Personas tiesības uz attēlu saistībā ar privātās dzīves neaizskaramību salīdzinošo tiesību aspektā. Likums un tiesības, 2006, Nr.8.

Eiropas Cilvēktiesību tiesu prakses ietekmes uz Latvijas tiesu praksi tiesību uz privāto dzīvi un preses brīvības kā vienu no vārda brīvības formām kontekstā, analīzi.

1. TIESISKAS DEMOKRĀTISKAS VALSTS JĒDZIENS

Jēdziens demokrātija ir radies no sengrieķu salikteņa (*demos* + *kratos*), burtiski to tulkojot kā “tautas vara”. Demokrātija ir valsts valdīšanas forma, kurā valdītājs ir pati tauta.¹⁷ To pamato arī 1863.gada ASV prezidenta Abrahama Linkolna atziņa, demokrātiju raksturodams kā “politisku varu, kuras avots ir tauta kā tautas pašpārvalde un kā pārvalde tautas interesē”.¹⁸

Mūsdienās galvenais jautājums nav par to, vai demokrātija ir nepieciešama, taču tā vietā tiek uzdots jautājums par to, kāda demokrātija ir nepieciešama. Demokrātija nebūt nav pašmērķis, demokrātija pati par sevi nenozīmē efektīvu sabiedrības pārvaldi, jo demokrātisko procedūru rezultātā var rasties autoritāru valdnieku varas nostiprināšanās. Tādēļ joprojām paliek aktuāls jautājums par demokrātijas būtību un iedabu, par robežām starp demokrātiju un nedemokrātisku valsts pārvaldes režīmu, par demokrātijas attīstības pakāpi un ieteikumiem šīs demokrātijas attīstībai.¹⁹

Nav noslēpums, ka jēdziens “demokrātija” ir politiski izdevīgs jēdziens, kuru valstis sev piedēvē kā politiski pievilcīgu aizsegu. Tā, piemēram totalitārā lielvalsts Padomju Sociālistisko Republiku Savienība sludināja pasaulei, ka esot 20.gadsimta vienīgā demokrātiskā valsts, tādējādi piedēvējot sev šo “politisko aizsegu”.²⁰

Tiek uzskatīts, ka nav vienotas, universālas demokrātijas. Pastāv viedokļi, ka katras valsts nacionālās savdabības – vēsturisko, kultūras kā arī citu apstākļu – rezultātā katrā valstī demokrātija izpaužas dažādi, katrā valstī pastāv savs demokrātijas modelis.²¹ Taču “demokrātija ir Rietumu konstitucionālisma vēsturiskās attīstības rezultāts, nevis atsevišķu valsts iekārtas nacionālā īpatnība”²². Tas nozīmē, ka Rietumu “valstīs pastāv salīdzināma demokrātijas izpratne, kura balstās vienās un tajās pašās vērtībās”²³. Satversmes tiesas tiesneši ir atzinuši, ka ““Latvijas valsts jau no tās dibināšanas pirmsākumiem ir iestājusies par

¹⁷ Sorensen G. DEMOCRACY AND DEMOCRATIZATION. Process and prospects in a Changing World. Westview Press, 1998, p.3.

¹⁸ Bokiša I. Demokrātiskā kopābūšana. Pieejams: <http://providus.lv/article/demokratiska-kopabusana> [aplūkots 11.11.2017.]

¹⁹ Grigore-Bāra E., Kovaļevska A., Liepa L., Levits E., Mits M., Rezevska D., Rovenvalds J., Sniedzīte G. I. Latvija ir neatkarīga demokrātiska republika. Grām: Latvijas Republikas Satversmes komentāri. Ievads. I nodaļa. Vispārējie noteikumi. Sagatavojis autoru kolektīvs. Prof.R.Baloža zinātniskajā vadībā, 2014. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2014, 162.lpp.

²⁰ Latvijas Universitātes Politikas zinātnes katedra; zinātniskais redaktors E.Semanis. Demokrātijas pamati: Grāmata vispārīgajiem skolēniem. Rīga: Zinātne, 1993, 7.lpp.

²¹ Grigore-Bāra E., Kovaļevska A., Liepa L., Levits E., Mits M., Rezevska D., Rovenvalds J., Sniedzīte G., 2014, 162.lpp.

²² Pleps J., Pastars E., Plakane I. Konstitucionālās tiesības. Papildināts un pārstrādāts izdevums. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2014, 93.lpp.

²³ Ibid

demokrātiskām vērtībām, turklāt jēdziena “demokrātija” izpratni tā saistījusi ar citu demokrātisko valstu pieredzi. [...] Nav pamata uzskatīt, ka Satversmes 1.pantā ietvertais demokrātijas jēdziens būtu tulkojams izolēti no izpratnes, kāda šim jēdzienam ir vairumā citu demokrātisko valstu. Gluži otrādi tas interpretējams atbilstoši saturam, kas noskaidrots demokrātisko valstu pieredzē.”²⁴

Vēsturiski “demokrātija” tika izskatīta par sliktu valsts pārvaldīšanas metodi, kā pamatā ir atziņa, ka demokrātija nepietiekami nodrošina valsts ilgtspēju, pamatojoties uz to, ka pilsoņu valsts vara tiek īstenota tirāniski, vadoties no savām subjektīvajām īstermiņa interesēm. Šajā kontekstā tiek uzsvērtas tautas patvaļas un tās varas netaisnīga absolūtisma princips. Šie aizspriedumi pret demokrātiju saglabājās ilgu laiku.²⁵

Platons uzskatīja, ka demokrātija rodas tad, kad nabadzīgie pilsoņi pārņem valsts varu, iznīcina un pakļauj konkurentus, paredz visu pilsoņu vienlīdzību, kā arī valsts amati tiek sadalīti ar lozes palīdzību. Viņš piemin, ka amatpersonu mērķis ir izpatikt pūlim.²⁶

Savukārt Aristotelis demokrātiju uzskatīja par valdīšanas formu, kurā “valsts vara pieder lielākam pilsoņu skaitam”²⁷. Viņaprāt, demokrātijas rezultātā tiek nodrošināta pilsoņu brīvība un vienlīdzība politiskās varas īstenošanā. Lēmumi tiek pieņemti balsu vairākuma rezultātā, taču pilsoņu kopums mēdz kļūt par tirāniskiem, kuri nepakļaujas likumiem, kā rezultātā demokrātija kļūst par valsts pārvaldes formu, kurā netiek pienācīgi nodrošināta likuma vara. Aristotelis izveidoja politejas koncepciju, saskaņā ar kuru par valsts pārvaldīšanas formas pamatkritērijiem ir jābūt taisnīgiem likumiem, kuri tiek ievēroti, tādā veidā tiek nodrošināta pilsoņu brīvība, sociālo grupu saskaņa un kopdarbība, kā arī piemērotāko un spējīgāko pilsoņu izvirzīšana valsts pārvaldīšanai. Šis politejas koncepts tika īstenots Romas republikā, kurā pastāvēja pilsoņu brīvība, vienlīdzība, likuma varas un valsts stabilitāte.²⁸

Imanuēls Kants uzskatīja, ka demokrātijas ietvaros tautas vara ir despotisms – valsts likumus īsteno patvarīgi, kā rezultātā tiek apspiesta personas brīvība. Viņš uzskatīja, ka tikai ar republikāniskas satversmes ieviešanu tiek nodrošināta pilsoņu brīvība, likuma vara, kā arī pilsoņu vienlīdzība.²⁹

Demokrātijas pamatā ir tautas pašvaldība un pašnoteikšanās. Tauta ir politiskās varas avots un nesējs, kas tieši vai pastarpināti īsteno politisko varu.³⁰ Termins “tauta”

²⁴ Pleps J., Pastars E., Plakane I., 2014, 94.lpp.

²⁵ Ibid, 90.lpp.

²⁶ Plato. The Republic. Book VIII. Pieejams: <http://classics.mit.edu/Plato/republic.9.viii.html> [aplūkots 01.11.2017.]

²⁷ Aristotle. Politics. Book IV. <http://classics.mit.edu/Aristotle/politics.4.four.html> [aplūkots 01.11.2017.]

²⁸ Pleps J., Pastars E., Plakane I., 2014, 91.lpp.

²⁹ Ibid

³⁰ Grigore-Bāra E., Kovaļevska A., Liepa L., Levits E., Mits M., Rezevska D., Rovenvalds J., Sniedzīte G., 2014, 165.lpp.

konstitucionālajās tiesībās ir politiski juridiska jēdziena apzīmējums”.³¹Tauta ir visi valsts pilsoņi, neskatoties uz to, pie kādas nacionālās grupas viņi ir piederīgi.³² Pilsonis ir indivīds, kam “attiecībā pret valsti un citiem indivīdiem ir gan tiesības, gan pienākumi.”³³ Savukārt, tautas piederīgie ir tie, kas juridiski ir saistīti ar valsti. Pirmkārt, šī juridiskā saikne izpaužas kā piederība pie valsts. Saite starp šiem cilvēkiem ir nosakāma un ierobežojama ar pilsonību tiesiskajām saitēm, kas, savukārt, norāda uz piederību kādam cilvēku kopumam – valsts varas sistēmas pamatam. Tas nozīmē, ka pilsoņu kā kopuma jeb tautas liktenis ir neatdalāmi saistāms ar valsts likteni.³⁴ Tādēļ tautai kā sabiedrības kopumam, būdama neatdalāmi saistīta ar valsti, ir tiesības iegūt informāciju par valstī aktuāliem jautājumiem un notiekošiem procesiem, kas pamato vārda brīvības nepieciešamību. Paralēli iepriekšminētajam parādās arī tautas iekšējā saistošā tautiskā apziņa jeb vēlme piederēt pie konkrētās tautas un piedalīties tās kopīgā saskaņotā darbā, kas vērsts šīs valsts un tautas labā. Satversmē Latvijas tauta, kas ir suverēns varas nesējs, aptver divus elementus. Pirmkārt, tā ir latviešu nācija, neskatoties uz tās atsevišķo piederīgo pilsonību un dzīvesvietu, kuras piederīgie ir piesaistīti Latvijas valstij ar to sociāli politisko nacionālās identitātes sasaisti, un vairums arī ar juridisko pilsonību sasaisti. Otrkārt, Latvijas tauta aptver arī citu etnisko un nacionālo kopienu piederīgos, kuri ir piesaistīti Latvijas valstij ar juridisku pilsonības saiti.³⁵

Tiesiskā demokrātiskā valstī lēmumu pieņemšana tiek īstenota ar balsu vairākumu, kas paredz arī mazākuma tiesību aizsardzības garantijas. Lēmumu pieņemšanā katram pilsoņa viedoklim ir vienāds svars, nav pieļaujama viedokļu diferencēšana. Taču tajā pašā laikā šis vairākuma princips ir pakļauts ierobežojumiem, uz kuriem ir balstīta tā īstenošana. Šie principi ir cilvēka cieņas ievērošana, katra pilsoņa līdzdarbošanās un mazākuma, kā arī mazākuma viedokļa respektēšana. Politiskās vienlīdzības princips ietver mazākuma tiesības, kas nodrošina visiem pilsoņiem vienādas tiesības uz valsts varas iegūšanu īstenojot savus politiskos mērķus sabiedrība labā. No tā izriet indivīda brīvība, kas paredz tiesības uz domu un darbību neatkarību, kā arī tiesības uz vārda brīvību. Tas nozīmē, ka demokrātiskas valsts pamatā ir precīzi izstrādāti valstī dzīvojošo cilvēku lēmumi.³⁶

³¹ Pleps J., Pastars E., Plakane I., 2014, 88.lpp

³² Ibid

³³ Grigore-Bāra E., Kovaļevska A., Liepa L., Levits E., Mits M., Rezevska D., Rovenvalds J., Sniedzīte G., 2014, 165.lpp.

³⁴ Ibid

³⁵ Pleps J., Pastars E., Plakane I., 2014, 88.lpp.

³⁶ Ibid, 92.-93.lpp.

Demokrātiskā tiesiskā valstī neatņemama sastāvdaļa ir institucionālā sistēma, ar kuras palīdzību tiek nodrošināta tautas brīvās gribas izpausme, un šīs gribas attiecināšana uz valsts institūcijām, kuru uzdevums ir izpildīt šo tautas gribu.³⁷

Mūsdienu demokrātiskās valsts mērķis ir nodrošināt, lai tautas griba spētu brīvi veidoties, un valsts institūcijas pakļautos šai gribai. Tātad sākotnējais valsts pienākums ir radīt un aizsargāt tautas kā indivīda kopuma iespējas brīvi izteikt un formulēt šo tautas gribu. Tas izriet no klasiskajām pamattiesībām, kas aizsargā kā domu un apziņas, tā arī komunikācijas brīvību, tajā skaitā vārda brīvību, un dibināt politiskās partijas, organizācijas, un darboties tajās. Savukārt, tas, vai valstij ir noteikts pienākums nodrošināt kvalitatīvu un plurālistisku vidi, kas ir priekšnoteikums tautas kā indivīdu kopuma brīvās gribas formulēšanai, ir iespējams izvērtēt konkrētajā situācijā. Tomēr, neskatoties uz to, šāds pozitīvais pienākums izriet no demokrātiskas valsts būtības un demokrātiskās iekārtas virsprincipa.³⁸

R.Dāls, kurš demokrātiju raksturo kā politisku sistēmu,³⁹ ir noteicis piecus demokrātiskā procesa kritērijus, uz kuriem balstoties, ir nosakāma mūsdienu sabiedrības pārvaldes demokrātiskuma pakāpe, kas veido demokrātijas normatīvo ietvaru.⁴⁰

Pirmkārt, tas ir vienlīdzīgs balsu sadalījums starp pilsoņiem. Tas nozīmē, ka kolektīvo lēmumu pieņemšanas procedūrā pilsoņu balsīm ir jābūt vienādam svaram. Tātad nav pieļaujamas kādas pilsoņu grupas nepamatotas priekšrocības.⁴¹

Otrkārt, tā ir efektīva līdzdalība, kas nozīmē, ka saistošo lēmumu pieņemšanas procedūrā ikvienam pilsonim ir vienādas un pietiekamas iespējas ar citiem pilsoņiem izteikt savu viedokli, kā arī ietekmēt galīgo lēmumu.⁴² Šajā aspektā autore vēlas uzsvērt tieši vārda brīvību, kas kā pamattiesība ir nostiprināta gandrīz jebkurā rakstiskā konstitūcijā, kā arī valstīs, kurās pamattiesības kā augstākā indivīda vērtība nav nostiprināta rakstiskā konstitūcijā, tā tomēr ir uzskatāma par neatņemamu demokrātiskas valsts vērtību. Politisko debašu brīvības koncepcija ir atvasināta tiesu praksē kā pilsoņu nozīmīgas tiesības uz tiešām un demokrātiskām likumdevēja vēlēšanām. No tā izriet indivīda neatņemamas tiesības saņemt informāciju par sabiedrības locekļu uzskatiem, politisko partiju, valsts institūciju, kā arī nevalstisko organizāciju viedokli par valsts pārvaldes jautājumiem.⁴³

³⁷ Konstitucionālo tiesību komisijas viedoklis par Latvijas valsts konstitucionālajiem pamatiem un neaizskaramo Satversmes kodolu, Rīgā, 2012.gada 17.septembrī. Pieejams: www.president.lv. Aplūkots [23.11.2017.]

³⁸ Ibid

³⁹ Sorensen G., 1998, p.12.

⁴⁰ Grigore-Bāra E., Kovaļevska A., Liepa L., Levits E., Mits M., Rezevska D., Rovenvalds J., Sniedzīte G., 2014, 168.lpp.

⁴¹ Ibid

⁴² Ibid

⁴³ Kučs A.100.Ikvienam ir tiesībs uz vārda brīvību, kas ietver tiesības brīvi iegūt, paturēt un izplatīt informāciju, paust savus uzskatus. Cenzūra ir aizliegta.Grām.: Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības. Autoru kolektīvs prof.R.Baloža zinātniskā vadībā. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011, 345.lpp.

Treškārt, R.Dāls kā demokrātisma pamatkritēriju min apgaismotu izpratni, kas nozīmē, ka ikvienam pilsonim lēmumu pieņemšanas procedūras ietvaros ir pietiekamas un vienādas iespējas ar citiem pilsoņiem noskaidrot, kas atbilst šī pilsoņa interesēm, kā arī pietiekamas un vienādas iespējas ar citiem pilsoņiem paust sabiedrībā savu viedokli.⁴⁴ Tas nozīmē, ka indivīdam piemīt tiesības paust savu viedokli plašsaziņas līdzekļos un demonstrēt savu attieksmi dažādās valsts līdzdalības formās. Vārda brīvības nozīmīgā loma demokrātiskā sabiedrībā ir atzīta ECT spriedumos, kuros ir noteikts, ka tā veido vienu no nozīmīgākajiem pamatnosacījumiem demokrātiskas sabiedrības progresam, kā arī indivīda attīstībai. Arī Satversmes tiesa, kā arī Vācijas konstitucionālā tiesa, Lielbritānijas un Kanādas Augstākā tiesa ir uzsvērusi vārda brīvības nozīmi un politisko diskusiju lomu demokrātiskā valsts pārvalde.⁴⁵

Ceturtkārt, tauta, kas vienlaicīgi ir arī vēlētāji, ir augstākā instance politisko darbību kārtības noteikšanā.⁴⁶

Pieckārt, tā ir iekļautība. Tas nozīmē, ka vēlētāju kopumā ir jāietilpst pieaugušo sabiedrības locekļiem, uz kuriem ir attiecināmi saistošie lēmumi, neskaitot rīcībnespējīgos, kā arī personas, kas īslaicīgi uzturas valsts teritorijā.⁴⁷

Kā jau autore iepriekš minēja, tad mūsdienās demokrātija nav saprotama tikai kā vairākuma vara. Vairākuma varai ne vienmēr ir pareizais un taisnīgais viedoklis. Tieši tādēļ demokrātiju ir nepieciešams „ietērpt” republikas ietvarā, veidojot demokrātisku republiku. Lai neveidotos tirānija, un tiktu pasargāta šī demokrātiskā valsts iekārta, ir nepieciešams, lai šī valsts būtu tiesiska. Tiesiskā valstī valsts rīcībai attiecībā uz cilvēku ir jānotiek saskaņā ar tiesībām un likumu. Demokrātiskas tiesiskas valsts pamatā ir „pamatlikums –konstitūcija, kas regulē un leģitimē valsts varu un piešķir to vairākām autonomām un nošķirtām valsts varas institūcijām (varas dalīšana); reizē ar to liek valstij ievērot cilvēka tiesības un nosauc sevišķi svarīgās fundamentālās tiesības.”⁴⁸

Tiesiska valsts kā ideja ir attīstījusies anglosakšu tiesiskajās sistēmās un kontinentālajā Eiropā, veidojot tiesiskas valsts izpratni. No anglosakšu tiesiskās sistēmas tā ir likuma vara, taču no kontinentālās Eiropas puses tā ir tiesiska valsts, kopā šie konceptuālie skatījumi veido tiesisku valsts ideju mūsdienu izpratnē.⁴⁹

⁴⁴ Grigore-Bāra E., Kovaļevska A., Liepa L., Levits E., Mits M., Rezevska D., Rovenvalds J., Sniedzīte G., 2014, 168.lpp.

⁴⁵ Kučs A. 2011, 345.lpp.

⁴⁶ Grigore-Bāra E., Kovaļevska A., Liepa L., Levits E., Mits M., Rezevska D., Rovenvalds J., Sniedzīte G., 2014, 168.lpp.

⁴⁷ Ibid

⁴⁸ Pleps J., Pastars E., Plakane I., 2014, 115.lpp.

⁴⁹ Ibid, 116.lpp.

Tiesiskas valsts mērķis ir garantēt sabiedrības locekļu brīvības un tiesības, tomēr šādas valsts realizēšanas nianse katrā valstī ir atšķirīga.⁵⁰ Lai tiktu realizēts šis mērķis, ir nepieciešams nodrošināt, lai tiktu īstenota tiesību virsvadība pār demokrātisko politiku, un šo iepriekšminēto tiesību un brīvību realizēšana, pamatojoties uz taisnīguma īstenošanu.⁵¹ Arī Eiropas Savienības valstu vidū tiesiskas valsts izpratne to niansēs ir atšķirīga. Eiropā pastāv trīs tiesiskas valsts koncepti. Pirmkārt, tas ir “Anglijā veidojies *Rule of Law* modelis.”⁵² Šī modeļa “pamatā ir princips – “sabiedrības locekļu tiesības tiek stiprinātas ar publiski garantētu taisnīgumu”⁵³. Tam seko franču modelis *Etat de Droit*, kura pamatā ir princips, ka sākotnēji tiek noteiktas pamattiesības, pēc tam tiek veidota sistēma šo pamattiesību garantēšanai un aizstāvēšanai. Treškārt, pastāv vācu modelis *Rechtsstaat*, kura pamatā ir princips, ka sākotnēji tiek “izveidota likumīga, neatkarīga un augsti profesionāla tiesa un tikai tad sabiedrības locekļiem tiek noteiktas aizvien plašākas pamattiesības, kuras šajā tiesā aizstāvēt”⁵⁴. Latvijas Republika, veidojoties par tiesisku valsti, sekoja vācu *Rechtsstaat* modelim. “*Rechtsstaat* ir demokrātiska tiesiska valsts, kurā visas attiecības starp valsti un pilsoņiem atbilst tiesībām un likumiem”⁵⁵. Tā ir t.s. ”konstitūcijas valsts”, kurai ir savs pamatlikums, konstitūcija, ar kuras palīdzību tiek regulēta un leģitimizēta valsts vara, un noteikti vairāki valsts atzari (varas dalīšana), konstitūcijā ir ierakstītas svarīgākās pamattiesības un saskaņā ar šo konstitūciju valstij ir pienākums ievērot iedzīvotāju tiesības. No iepriekšminētā izriet, ka tiesiska valsts ir vērtība, kura pienākas sabiedrībai.⁵⁶

Tiesiskas valsts īstenošanas pamatā ir neatkarīgas, augsti profesionālas tiesu sistēmas darbības.⁵⁷ Tiesiska valsts paredz, ka tiesnesis ir tautas kalps, kurš tautas vārdā spriež tiesu, tādējādi īstenojot taisnīgumu. Tiesneša uzdevums ir taisīt spriedumus sabiedrības, kā arī konkrēta indivīda tiesību interešu ietvaros, spriedumos izmantojot tiesību sistēmā nostiprinātās vērtības un principus, tādā veidā nodrošinot konstitucionalitāti un pamattiesības.⁵⁸

Pamatojoties uz doktrīnas atziņām un judikatūru, tiesiskas valsts pamatprincipi ir noteikti šādi:

1. “Likumdevēja saistīšana ar konstitucionālo kārtību;
2. Izpildvaras un tiesu varas padotība likumam un tiesībām;

⁵⁰ Osipova S. Tiesiska valsts vai „tiesnešu valsts“. Jurista vārds, 2016, Nr.27 (930), 12.lpp.

⁵¹ Konstitucionālo tiesību komisijas viedoklis par Latvijas valsts konstitucionālajiem pamatiem un neaizskaramo Satversmes kodolu, Rīgā, 2012.gada 17.septembrī, 111.lpp. Pieejams: www.president.lv. Aplūkots [23.11.2017.]

⁵² Osipova S., 2016, 12.lpp.

⁵³ Ibid

⁵⁴ Ibid

⁵⁵ Ibid

⁵⁶ Ibid

⁵⁷ Ibid

⁵⁸ Ibid, 15.lpp.

3. Likuma atruna;

4. Pamattiesību saistošais raksturs.”⁵⁹ Valstij ir pienākums īstenot pamattiesības. Pirmkārt, tas ir nepieciešams, lai valsts institūcijas nejaucas cilvēka rīcības brīvībā. Otrkārt, lai tiktu īstenots taisnīgums t.s. ”horizontālajām” cilvēku attiecībām, kā arī konkrētu materiālu un nemateriālu labumu nodrošināšanu.⁶⁰

5. Varas dalīšana”⁶¹, kas paredz, ka Valsts institucionālajai sistēmai ir jābūt organizētai tā, lai tiktu ievērots valsts varas dalīšanas princips, tādā veidā valsts varu sadalot likumdošanas, tiesu un izpildvarā. Tajā pašā laikā obligāts priekšnoteikums ir valsts institūciju atbilstība tiesību normām, un tiesību normu hierarhijas ievērošana. Piemēram, Latvijā Satversmei ir augstākais juridiskais spēks, kā arī tiešā piemērojamība. Tādā sistēmā izpildvaras darbībām, kas ir vērstas pret tautu kā indivīdu kopumu un arī pret atsevišķu indivīdu, ir jābūt pārbaudāmām tiesī, t.i., jānodrošina, ka tiesu vara kontrolē šo izpildvaru.⁶²

6. „Tiesiskā noteiktība;

7. Tiesiskās paļāvības aizsardzība, ieskaitot likuma atpakaļejoša spēka aizliegumu;

8. Proporcionalitāte jeb samērīgums;

9. Valsts atbildība;

10. Tiesiskās aizsardzības garantija (tiesības uz taisnīgu tiesu);

11. Justīcijas pamattiesība.⁶³”

Arī Satversmē tiesiskas valsts princips izriet no tās 1.panta, kas nosaka, ka „Latvija ir neatkarīga demokrātiska republika”. Šis pants ietver vairākus tiesiskas valsts principus. No demokrātijas principa izriet tiesiskas valsts virsprincips, savukārt, no kura ir atvasināti citi tiesību principi. Satversme tiesas prakses rezultātā nav metodoloģiski pamatojusi Satversmes 1.pantā ietvertu tiesiskas valsts principu, taču tiesiskas valsts principa pastāvēšanu Satversmes 1.pantā interpretē kā pieņemu, kura pastāvēšanai nav nepieciešams papildus pamatojums.⁶⁴ Taču tiesību zinātnē šāda argumentācija ir atrodama, ko pamato fakts, ka Latvija Senāts savā praksē vairākās lietās ir secinājis, ka „Latvija ir tiesiska valsts” neminot atsauces uz pozitīvajām tiesību normām. Tam seko vairāki Satversmes tiesas spriedumi, kuros ir atzīti tiesiskas valsts

⁵⁹ Grigore-Bāra E., Kovaļevska A., Liepa L., Levits E., Mits M., Rezevska D., Rovenvalds J., Sniedzīte G., 2014,187.lpp.

⁶⁰ Konstitucionālo tiesību komisijas viedoklis par Latvijas valsts konstitucionālajiem pamatiem un neaizskaramo Satversmes kodolu, Rīgā, 2012.gada 17.septembrī, 111.lpp. Pieejams: www.president.lv. Aplūkots [23.11.2017.]

⁶¹ Grigore-Bāra E., Kovaļevska A., Liepa L., Levits E., Mits M., Rezevska D., Rovenvalds J., Sniedzīte G., 2014,187.lpp.

⁶² Konstitucionālo tiesību komisijas viedoklis par Latvijas valsts konstitucionālajiem pamatiem un neaizskaramo Satversmes kodolu, Rīgā, 2012.gada 17.septembrī, 111.lpp. Pieejams: www.president.lv. Aplūkots [23.11.2017.]

⁶³ Grigore-Bāra E., Kovaļevska A., Liepa L., Levits E., Mits M., Rezevska D., Rovenvalds J., Sniedzīte G., 2014,187.lpp.

⁶⁴ Ibid, 117.lpp.

centrālie principi kā likumības, varas dalīšanas, tiesiskās paļāvības, taisnīguma un samērīgu princips.⁶⁵

Ņemot vērā iepriekšminēto, autore secina, ka mūsdienīgās demokrātijas pamatā ir minētie Imanuēla Kanta un Aristoteļa vēsturiski izveidotie uzskati, kas pamato to, ka demokrātija ir spējīga ilgstoši pastāvēt tikai tad, kad to papildina tiesiskas valsts princips.

⁶⁵ Grigore-Bāra E., Kovaļevska A., Liepa L., Levits E., Mits M., Rezevska D., Rovenvalds J., Sniedzīte G., 2014,118.lpp.

2.PRESES BRĪVĪBA KĀ TIESĪBAS UZ VĀRDA BRĪVĪBU

2.1.Tiesības uz vārda brīvību

Kā jau iepriekš tika noskaidrots, tiesiskā demokrātiskā valstī ikvienam indivīdam ir tiesības uz vārda brīvību. ECT spriedumā lietā Vides Aizsardzības Klubs pret Latviju ir minēts, ka vārda brīvība ir viens no svarīgākajiem demokrātiskas sabiedrības pamatiem, viens no pamatnosacījumiem sabiedrības progresam, kā arī cilvēka attīstībai.⁶⁶ Eiropas Savienības tiesas tiesnesis Egils Levits ir izveidojis speciālu atvasinājuma ķēdi: "cilvēka cieņa – domu un uzskatu brīvība – izteiksmes (vārda brīvība) – preses brīvība"⁶⁷, kurā katra no šīm vērtībām ir savstarpēji neatdalāma. Tiesiskā demokrātiskā valstī indivīda tiesības saņemt informāciju par valstisko, kā arī nevalstisko organizāciju darbību, politisko partiju un sabiedrības locekļu uzskatiem par valsts sociālo sistēmu, tās uzbūvi, kā arī citiem valsts pārvaldes jautājumiem ir neatņemama tās sastāvdaļa. Tieši tik pat nozīmīgu vietu tiesiskā demokrātiskā valstī ieņem arī indivīda spēja paust savu viedokli plašsaziņas līdzekļos, izpaužot savu attieksmi vēlēšanās vai izmantojot citus indivīda līdzdalības veidus valstij.⁶⁸ Tātad vārda brīvība ietver indivīda tiesības iegūt informāciju un indivīda tiesības to izplatīt.⁶⁹

ASV Augstākās tiesas spriedumā *New York times Co. V. Sullivan* ir atzīts, ka vārda brīvības saikne, kas mijas ar pilsoņu līdzdalību ir cieši saistīta ar demokrātiskas valsts pārvaldi. Pamats iepriekšminētajam ir skaidrojams ar ASV doktrīnā minēto nepieciešamību kontrolēt valdības ļaunprātīgo politiskās varas izmantošanu, kā rezultātā varam secināt, ka vārda brīvība ir veids, kā nodrošināt šo kontroli.⁷⁰ Filozofs, advokāts, izglītības revolucionārs *Alexander Meiklejohn*⁷¹ savās publikācijās raksta, ka vārda brīvības galvenais iemesls ir sabiedrības tiesību pasargāšana - valsts sabiedrības informēšana par valsts politikas jaunumiem un situāciju, lai tauta piedalās demokrātiskas valsts attīstīšanā.⁷² Taču ar to nepietiek, lai šī demokrātiskā valsts attīstītos, jo mūsdienās ir nodrošināta vāja aizsardzība ne-politiskajām sarunām, kas ietver

⁶⁶ ECT 27.05.2004. spriedums lietā Vides Aizsardzības Klubs pret Latviju (iesnieguma Nr.57829/00), 40.punkts. Pieejams: http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:FTIjYhcCuWJ:at.gov.lv/files/files/vak2_sppri_edums-06052004.doc+&cd=2&hl=lv&ct=clnk&gl=lv [aplūkots 11.11.2017.]

⁶⁷ Levits E. Preses brīvība – cilvēktiesības un demokrātijas institūcija. Grām.:Materiāli par preses brīvību un informācijas atklātību. SIA "AB Tiesiskās informācijas centrs", 2000, 11.lpp.

⁶⁸ Kučs A. 2011, 344.lpp.

⁶⁹ Stafecka L. Mēs demokrātijā. Pieejams: http://delna.lv/wp-content/uploads/old_files/mes-demokratija.pdf [Aplūkots 12.12.2017].

⁷⁰ ASV Augstākās tiesas spriedums *New York Times Co. v. Sullivan*, 376 U.S. 254, 1964.. Pieejams: <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/376/254/case.html> [aplūkots 2017.gada 19.oktobrī].

⁷¹ Alexander Meiklejohn. Pieejams: https://en.wikipedia.org/wiki/Alexander_Meiklejohn [aplūkots 2017.gada 22.oktobrī].

⁷² Barendt E. *Freedom of Speech*. Oxford: Oxford University Press, 2005, p. 18.

tautas kritiku par valsti un no tās izrietošajām institūcijām un to amatpersonām.⁷³ Tātad šādām publikācijām būtu nepieciešama augstāka līmeņa tiesiskā aizsardzība tiesiskā demokrātiskā valstī.

Saskaņā ar šo ECT spriedumu *Handyside v. The United Kingdom* izpausmes brīvība, tiesības uz vārda brīvību attiecas ne tikai uz informāciju un idejām, kuras sabiedrība uztver pozitīvi vai arī indivīdam izraisa vienaldzību, bet arī uz informāciju, kas uztrauc, tā arī šokē valsti un tās iedzīvotājus. Tāda ir plurālisma, tolerances un liberālisma prasība, kas rada pamatu demokrātiskas sabiedrības pastāvēšanai.⁷⁴ ECT tiesa arī ir atzinusi, ka Konvencijas 10.pants aizsargā gan pausto ideju un informācijas saturu, gan arī izpausmes veidu un tālāk nodošanas formu.⁷⁵

Autore uzskata, ka iepriekšminētais sasaucas ar 19.gadsimta angļu filozofa Džona Stjuarta Milla uzskatiem. Viņš uzskatīja, ka vārda aizsardzība ir pamatojama ar indivīda un sabiedrības nepieciešamību uzzināt patiesību. Viņš uzskatīja, ka tikai diskusiju un argumentu, kas pamato patieso viedokli, rezultātā sabiedrība var nonākt pie labākiem sociālajiem un politiskajiem apstākļiem.⁷⁶ No iepriekšminētā izriet, ka sabiedrībai ir jāsaņem visa veida informācija, kas tiešā vai netiešā veidā attiecas uz tiesiskas demokrātiskas valsts sabiedrību, kā arī pašu valsti.

Vārda brīvībai ir liela vara, taču tā nav absolūta. Demokrātiskā tiesiskā valstī jebkurai varai ir jāpakļaujas ierobežojumiem. Šī ierobežošana un „pareizo” robežu noteikšana ir sarežģīts process, jo pieprasa dziļu demokrātijas izpratni. Ja robeža tiek novilkta par tālu – vairāk uz vienu vai otru pusi – tas var viegli aizvainot demokrātiju. Vārda brīvība, kas iekļauj arī preses brīvību, ir tālejoša, un tās ierobežošana ir pieļaujama tikai izņēmuma gadījumos, kas izriet no katras valsts konstitūcijas.⁷⁷ Dažreiz kāda vārda brīvības realizēšana demokrātiskā valstī nozīmē kāda cita vārda ierobežošanu. Lai arī vārda brīvība ir tiešā veidā saistāma ar indivīda pašpilnveidošanos un morālo autonomiju, tikpat nozīmīga vērtība demokrātiskā sabiedrībā ir sabiedrības kopējai labklājībai. Tas nozīmē, ka līdz ko tiek apdraudēta demokrātiskās sabiedrības kopējā labklājība, ir pieļaujama indivīda vārda brīvības ierobežošana, jo tādā veidā tiek nodrošināta sabiedrības kopēja labklājība, kas ir nepieciešama demokrātiskā sabiedrībā. No tā izriet, ka galvenais priekšnoteikums tiesiskā demokrātiskā

⁷³Ibid, p. 19.

⁷⁴ ECT 07.12.1976. spriedums lietā *Handyside v. The United Kingdom* (iesnieguma Nr.5493/72), para 49. Pieejams: http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:b_hji_dB3WYJ:hudoc.echr.coe.int/app/conversion/pdf/%3Flibrary%3DECHR%26id%3D001-57499%26filename%3D001-+&cd=2&hl=lv&ct=clnk&gl=lv [aplūkots 11.10.2017.]

⁷⁵ А.Б.Эктумаев. Свобода слова в решениях Европейского Суда по правам человека. Вестник Пермского Университета. Юридические науки, выпуск 3(13), 2011, с.54-55

⁷⁶ Stuart J. M. *Selected Writings of John Stuart Mill*. [B.v.]: The New American Library, 1968, p. 122.

⁷⁷ Levits E., 2000, 14.lpp.

sabiedrībā ir vārda brīvības nodrošināšana jebkādos apstākļos un aspektos, saglabājot līdzsvaru starp iepriekšminēto indivīda un sabiedrības labklājību.⁷⁸ Tātad ir iespējami izņēmuma gadījumi, kas paredz valstij tiesības noteikt ierobežojumus dažu izteikumu izplatīšanai sabiedrībā, lai kopējā sabiedrība tiktu pasargāta. Taču vienlaikus sabiedrībai ir tiesības kontrolēt valsts institūciju darbību ierobežojumu piemērošanas kontekstā.⁷⁹

Vārda brīvība tiesiskā demokrātiskā valstī ir skatāma no divu viedokļu puses, par kritēriju ņemot pašu demokrātijas izpratni. No vienas puses skatoties, ja demokrātiska tiesiska valsts tiek skatīta kā vairākuma vara, tad grūti izskaidrojams, kādēļ demokrātiski ievēlēti pārstāvji nevarētu noteikt vārda brīvības ierobežojumus. Taču, skatoties no otras puses, ja demokrātiju saprotam kā valsts pārvaldes formu, tad vairākuma varai nevajadzētu patvaļīgi noteikt vārda brīvības ierobežojumus. Tieši tādēļ vārda brīvības tiesiskais regulējums vienmēr izraisīs politiskus nemierus un konfliktus no pretējām pusēm.⁸⁰

Vārda brīvība aizsardzība sākotnēji jau ir tikusi noteikta 1948.gada 10.decembra Vispārējās cilvēktiesību deklarācijas 19.pantā⁸¹. Lai arī šis dokuments nav juridiski saistošs, tam ir bijusi liela nozīme cilvēktiesību attīstības jomā.⁸² Vārda brīvība un tās aizsardzība ir noteikta arī 1966.gada ANO Starptautiskajā paktā par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām 19.pantā(turpmāk – Pakts)⁸³, kā arī Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 10.pantā(turpmāk – Konvencija).⁸⁴ ECK Eiropas līmenī tiek uzskatīta par svarīgāko un autoritatīvāko personu tiesību un brīvību avotu⁸⁵, tādēļ arī „ECT prakse, salīdzinot ar Pakta ievērošanu uzraugošās Cilvēktiesību Komitejas darbību, ir daudz plašāka.”⁸⁶ Tādēļ, līdzsvarojot tiesības uz privāto dzīvi vārda brīvības kontekstā, autore izmantos tieši ECT praksē iestrādātos principus.

Tomēr ir svarīgi arī uzsvērt, ka Pakta un ECK saturs attiecībā uz tiesībām uz informāciju nav identisks. Pakts un Vispārējā cilvēktiesību deklarācija „vārdā brīvībā ietver arī brīvību meklēt un saņemt informāciju, tātad aktīvi meklēt informāciju”⁸⁷, taču Konvencija paredz tikai tiesības saņemt informāciju. „Piemēram, lietā, kurā perona vēlējusies iegūt valsts rīcībā esošo

⁷⁸ Barendt E., 2005, p.19.

⁷⁹ Kučs A., 2011, 346.lpp.

⁸⁰ Barendt E. Freedom of Speech. Oxford: Oxford University Press, 2005, p.19.

⁸¹ ANO Vispārējā Cilvēktiesību deklarācija. Pieņemta 10.12.1948.[12.12.2017.red.].

⁸² Starptautiskais pakts par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām. Pieņemts: 16.12.1966[12.12.2017.red.].

⁸³ Starptautiskais pakts par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām. Pieņemts: 16.12.1966.[12.12.2017.red.].

⁸⁴ Kučs A. Vārda brīvības robežas: goda un cieņas aizskaršana, naida kurināšana. Izdevniecība “Nordik”, 2004, 15.lpp.

⁸⁵ А.Б.Эктумаев. Свобода слова в решениях Европейского Суда по правам человека. Вестник Пермского Университета. Юридические науки, выпуск 3(13), 2011, с.54.

⁸⁶ Kučs A.,2004, 16.lpp.

⁸⁷ Augstākās tiesas 08.06.2007 spriedums lietā Nr.SKA-

194/2007, 14.p. Pieejams: <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:H6ksiyPYKWEJ:at.gov.lv/files/uploads/files/archive/departments3/2007/ad080607.doc+&cd=1&hl=lv&ct=clnk&gl=lv> [aplūkots 13.12.2017.]

informāciju par sevi, Eiropas Cilvēktiesību tiesa atzinusi, ka „tiesības saņemt informāciju pamatā aizliedz valstij ierobežot personu tādas informācijas saņemšanā, kuru citas personas vēlas vai varētu vēlēties tai sniegt.”⁸⁸ Konvencijas 10.pants konkrētās lietas apstākļos nepiešķir indivīdam tiesības uz pieejamību reģistram, kas satur informāciju attiecībā uz viņu, kā arī neuzliek valstij pienākumu šādu informāciju sniegt.”⁸⁹

Tomēr Satversmes 100.pantā nostiprināto tiesību brīvi iegūt informāciju formulējuma *prima facie* liek secināt, ka Satversmē šīs tiesības attiecībā uz informācijas iegūšanu ir noteiktas, pamatojoties uz Paktā un Vispārējā cilvēktiesību deklarācijā pastāvošo izpratni, kas paredz informācijas aktīvu meklēšanu un kas jau ir uzskatāma par tālāk ejoša indivīda tiesību aizsardzību.⁹⁰

2.2.Preses brīvība kā viena no vārda brīvības formām

Cilvēka primārais socializācijas avots ir ģimene.⁹¹ Indivīda sekundāro socializāciju pilda dažādi socializācijas aģenti, tajā skaitā radio, prese, televīzija, interneta publisko vēstījumu portāli un citi. Prese ir masu informācijas līdzeklis⁹², kas ir viens no sekundārās socializācijas aģentiem, kuri pilda tā saucamo spoguļa funkciju, kurā mēs patiesi redzam sevi un savu apkārtējo sabiedrību.⁹³

Preses brīvība kā viena no vārda brīvības formām ir īpaša ar to, ka prese demokrātiskā sabiedrībā ir piešķirta ļoti liela loma, jo tā pilda „sargsuņa” lomu. Tieši neatkarīgi mediji un kvalitatīvi žurnālisti ir tie, kas pilda šo funkciju demokrātiskā sabiedrībā.⁹⁴ Lai sabiedrība būtu ziņošāka un lai tā netiktu maldināta, ziņām, ko sagādā žurnālisti, ir jābūt kvalitatīvām. Tas nozīmē, ka ziņām ir jābūt nošķirtām no viedokļiem, ziņu saturošajai informācijai ir jābūt rūpīgi pārbaudītai, kā arī jābūt noskaidrotam visu iesaistīto pušu viedoklim, jābūt ietvertam vispusīgam faktu izklāstam.⁹⁵

⁸⁸ Augstākās tiesas 08.06.2007 spriedums lietā Nr.SKA-194/2007, 14.p.

Pieejams: <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:H6ksiyPYKWEJ:at.gov.lv/files/uploads/files/archive/department3/2007/ad080607.doc+&cd=1&hl=lv&ct=clnk&gl=lv> [aplūkots 13.12.2017.]

⁸⁹ Ibid

⁹⁰ Ibid

⁹¹ Veinberga S. Mediju misija. Preses attīstības tendences Latvijā pēc valsts neatkarības atjaunošanas (1990-2010), Rīga: Zvaigzne ABC, 2010, 6.lpp.

⁹² Par presi un citiem masu informācijas līdzekļiem: LV likums. Pieņemts 20.12.1990. 20.12.1990. [re]

⁹³ Veinberga S., 2010, 6.lpp.

⁹⁴ Freedom of expression & media. Pieejams: <http://www.cilvektiesibugids.lv/en/themes/freedom-of-expression-media>. [Aplūkots: 2017.gada 15.oktobrī].

⁹⁵ Stafecka L. Mēs demokrātijā. Pieejams: http://delna.lv/wp-content/uploads/old_files/mes-demokratija.pdf [aplūkots 12.12.2017.]

Šīs funkcijas pildīšana izriet ne tikai no preses pienākuma izplatīt informāciju un idejas par politiskiem jautājumiem un citām sabiedrībai interesējošām tēmām, bet arī no sabiedrības tiesībām šo informāciju saņemt.⁹⁶ Preses brīvības kā vienas no vārda brīvības formām aizsardzību regulē likums „Par presi un citiem masu informācijas līdzekļiem” kura mērķis, kā tas ir minēts šā likuma 1.pantā, ir „aizsargāt Latvijas Republikas Satversmē nostiprinātās tiesības uz vārda brīvību”⁹⁷.

Lai varētu pastāvēt demokrātiska sabiedrība, žurnālistu galvenie uzdevumi ir informēt, analizēt, kā arī organizēt diskusijas un forumus.⁹⁸

Preses brīvības kontekstā ir divi subjekti. Pirmkārt, tas ir cilvēks, kas vēlas paust informāciju sabiedrībai (turpmāk – rakstītājs). Otrkārt, tas ir lasītājs, kurš šo informāciju saņem (turpmāk – lasītājs). Prese ir veids, kā pirmais subjekts īsteno šo informācijas nodošanu. Un lai šī informācijas nodošana būtu efektīva, tai ir jābūt brīvai. Taču lai lasītājs šo informāciju saņemtu, ir nepieciešama arī informācijas brīvība jeb tiesības iegūt informāciju. Informācijas brīvība un preses brīvība ir savstarpēji saistītas, kā arī atkarīgas viena no otras. Tas nozīmē, ka, ierobežojot vienu no brīvībām, automātiski tiek aizskarta arī otra brīvība un otrādi. Tādā veidā noris informācijas aprīte.⁹⁹

Preses brīvības galvenais uzdevums ir nodrošināt, ka rakstītājs savas domas un uzskatus neskartā veidā nodod lasītājam. Tas nozīmē, ka valsts nedrīkst patvaļīgi iejaukties nevienā darbībā un stadijā, sākot ar preses izdevuma juridisku dibināšanu līdz preses numura nonākšanai lasītāja rokās. Tātad preses izdevuma dibināšanu un izdošanas brīvību nedrīkst patvaļīgi ierobežot. Preses brīvība ietver arī valsts tiešās cenzūras vai netiešās ietekmēšanas aizliegumu.¹⁰⁰

Preses brīvības funkcionēšanas priekšnoteikums ir žurnālista pieeja informācijai. Valstī ir jābūt tiesiskajam regulējumam, kas nosaka šo tiesību apjomu.¹⁰¹ Šajā kontekstā ir jāmin Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2010.gada 1.jūlija spriedums lietā Nr.A42404707, kurā Valsts kanceleja atteicās izsniegt informāciju pieteicējam „Laikraksts Diena” informāciju par Ministru prezidenta biroja un Valsts kancelejas darbiniekiem izmaksātajām prēmijām, norādot katra darbinieka vārdu, uzvārdu, amatu un šim darbiniekam piešķirto naudas summu. Šajā spriedumā Senāts atzina preses nozīmi tiesiskā demokrātiskā valstī, kas ir neatņemama tās sastāvdaļa, un šo preses pieejamību informācijai

⁹⁶ Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 01.07.2010. spriedums lietā Nr A42404707. Pieejams: http://at.gov.lv/files/uploads/files/archive/department3/2010/10_ska_347.doc [aplūkots 12.11.2017.]

⁹⁷ Par presi un citiem masu informācijas līdzekļiem: LV likums. Pieņemts 20.12.1990. [22.11.2017.red.]

⁹⁸ Veinberga S., 2010, 98.lpp.

⁹⁹ Levits E., 2000, 11.lpp.

¹⁰⁰ Ibid, 12.lpp.

¹⁰¹ Ibid, 11.lpp.

nozīmīgumu. Senāts atzina, ka šajā gadījumā liela nozīme ir tam, ka šo informāciju pieprasa tieši prese, kuras uzdevums ir pildīt t.s. "sargsuņa" funkciju tiesiskā demokrātiskā valstī, tādā veidā ar preses palīdzību tiek nodrošinātas sabiedrības tiesības šo informāciju saņemt.¹⁰²

Attiecībā uz preses brīvību, ir jārunā ne tikai par valsts iejaukšanos preses brīvībā, bet arī par iekšējo preses brīvību preses izdevuma tapšanā. Šajā kontekstā ir runa par cilvēktiesībām, kuras regulē līgumattiecības starp preses izdevuma īpašnieku un žurnālistu. Tas nozīmē, ka preses izdevuma īpašnieks drīkst noteikt „brīvības apjomu”, ko deleģē žurnālistam. No tā izriet, ka mēs nekad nezinām, kura domas un uzskatus mēs lasām - preses izdevuma īpašnieka un žurnālista. Taču, lai žurnālists sev nodrošinātu lielāku „brīvības apjomu”, darba līgumā ir jāmin šis „brīvības apjoms” un konkrētas robežas.¹⁰³

Taču ir gadījumi, kad preses brīvība ir nepieciešama, un ir gadījumi, kad šī brīvība tomēr ir pat traucējoša. Nepieciešama tā ir tajos gadījumos, kad lasītājs ir ieinteresēts uzzināt tieši žurnālista viedokli, nevis preses izdevuma īpašnieka viedokli. Traucējoša tā varētu būt gadījumos, kad lasītājam ir svarīgi uzzināt, piemēram, tieši valdības, kādas politiskās partijas vai kādas valsts amatpersonas viedokli. Tas nozīmē, ka iekšējā preses brīvība ne vienmēr ir nepieciešama. Taču Lasītājam ir tiesības zināt, kādu viedokli viņš lasa – žurnālista, redaktora vai kāda cita. Šādu atklātību parasti nodrošina likums, kurā nosaka, kurš ir atbildīgs par tekstu. Taču tas ne vienmēr būs absolūts princips, jo ar redakcijas statūtu palīdzību šo formālo atbildību var „pārbīdīt”, izmainot to.¹⁰⁴

Preses brīvības kā korektu izmantošanu apdraud korupcija. No tā izriet, ka valstij ir jāliek ierobežojumi, kas ir vērsti uz preses atklātību. Pirmkārt, samaksātām reklāmām un sludinājumiem ir jābūt nodalītiem no redakcionālajiem tekstiem. Otrkārt, valstij ir jācīnās ar atlīdzības ņemšanu par redakcionālu tekstu. Ja Lasītājam nav konkrēti paziņots, ka Rakstītājs ir saņēmis atlīdzību par intervijas vai raksta realizēšanu, tā ir Lasītāja krāpšana, kas uzskatāma par krimināli sodāmu rīcību.

Tajā pašā laikā mūsdienīga problēma ir interešu konflikta jautājumi, kas izpaužas kā centieni panākt žurnālistu labvēlību pret sevi. Šajā kontekstā nav viegli novilkt robežas. Piemēram, vai tas, ka tikko atvērts uzņēmums uz atklāšanas svētkiem uzaicina žurnālistu, ir interešu konflikts? Uz šo jautājumu var atbildēt no preses ētikas puses. Kā jau autore iepriekš minēju, tad preses brīvība ir ļoti tālejoša, tas nozīmē, ka tās situācijas un darbības, kuras neregulē likums, ir jāregulē no preses ētikas puses, ar kuras palīdzību tiek novilktas robežas preses brīvībai un rastas atbildes uz daudziem problēmjautājumiem, ar kuriem žurnālisti ikdienā

¹⁰² Augstākās tiesas 01.07.2010. spriedums lietā Nr.A42404707, 16.p. Pieejams: http://www.at.gov.lv/files/uploads/files/archive/departments3/2010/10_ska_347.doc [aplūkots 17.11.2017.]

¹⁰³ Levits E., 2000, 12.lpp.

¹⁰⁴ Ibid, 13.lpp.

mēdz saskarties. Tādēļ jebkurā valstī būtu nepieciešams nostiprināt šo ētikas lomu preses brīvības kontekstā.¹⁰⁵

Mediju uzdevums ir veidot nacionālo identitāti, nacionālās kopības apziņu. Kā piemēru Autore vēlas minēt pāreju no Padomju Sociālistiskās Republikas savienības (turpmāk – PSRS) laikā pastāvošās ideoloģijas, kur nacionālās identitātes un kopības apziņa tika spēcīgi "ieprogrammēta" indivīdu apziņā, tādēļ pāreja no PSRS uz Rietumeiropas pasaules vērtībām un uzskatiem nav bijis vienkāršs transformācijas process. Totalitārā režīma mediju normas bija iesakņojušās, tās izrādījās stabilas, un tādā veidā bija grūti mainīties un pāriet uz jauno Rietumeiropas vērtību skalu.¹⁰⁶ Un šis vēsturiskais moments ir viens no spilgtajiem piemēriem, kas atspoguļo šo preses nozīmīgo lomu sabiedrībā.

Preses brīvība ir skatāma divejādi – gan kā institucionāla garantija, gan kā indivīda cilvēktiesības.¹⁰⁷

Attiecībā uz preses brīvību kā cilvēktiesībām, demokrātiskā valstī šīs tiesības ir dabiskas. Šīs cilvēktiesības pastāv neatkarīgi no tā, vai tās tiek ievērotas vai nē. Gadījumā, ja valsts šīs tiesības neievēro, valstis rīkojas prettiesiski, un tiesiskā demokrātiskā valstī ir jābūt mehānismiem, kā cīnīties ar šādu valsts prettiesisku rīcību.¹⁰⁸

Ar preses brīvību kā institucionālu garantiju ir saprotams valsts pienākums nodrošināt preses brīvību – pat tad, kad nav apdraudētas indivīda cilvēktiesības vai indivīds nemēģina šīs cilvēktiesības aizstāvēt tiesas ceļā. Taču tas, kādus pasākumus un cik daudz pasākumu ir jāveic, lai nodrošinātu šo preses brīvību, ir politisks lēmums.¹⁰⁹

Praksē būtiska problēma ir preses koncentrācija jeb piederība vienam īpašniekam. Tā kā preses īpašniekam ir iespēja ietekmēt preses izdevuma saturu, tad, lai nerastos informācijas vienveidība un šķēršļi presē pausto viedokļu plurālismam, valstij ir jābūt līdzekļiem, kā cīnīties ar informācijas koncentrāciju viena īpašnieka rokās.

Vēl viena būtiska problēma, kas var rasties saistībā ar preses brīvību, ir preses monopolizācija, kas notiek tajos gadījumos, kad ekonomisku vai citu iemeslu dēļ kādā no preses segmentiem pastāv tikai viens vērā ņemams preses izdevums. Tad, ņemot vērā, ka preses brīvība ir uzskatāma par institucionālo garantiju, valsts var kā tiešā, tā arī netiešā veidā finansiāli atbalstīt presi, piemēram, samazināt preses izdevumiem uzliktos nodokļus. Šim finansiālajam atbalstam ir jābūt likumā noformētai ļoti rūpīgi un proporcionāli, lai šis atbalsts

¹⁰⁵ Levits E., 2000, 16.lpp.

¹⁰⁶ Veinberga S., 2010, 7.lpp.

¹⁰⁷ Levits E. 2000, 10.lpp.

¹⁰⁸ Ibid

¹⁰⁹ Ibid, 13.lpp.

attiektos vienādi mērā pret visiem segmenta izdevumiem. No valsts puses gan ir pieļaujama dažādu nozaru izdevumu atbalstīšana, piemēram, zinātnisko, kultūras u.c.)¹¹⁰

Mediji darbojas sabiedrības interesēs, informējot un nodrošinot, ka sabiedrība pārredz valsts pārvaldes, institūciju, politiku, kā arī visu pārējo cilvēku, kuriem ir liela nozīme sabiedrības likteņa lemšanā, darbību. Tieši tādēļ medijiem tiek piešķirta lielāka brīvība un aizsardzība. Tomēr mediju brīvība ir ierobežojama, taču šie ierobežojumi ir stingri jāizvērtē, ņemot vērā katras situācijas specifiku. Šī aizsardzība ir skatāma kontekstā ar mediju pienākumiem un atbildību, kas izriet no mediju profesionālās uzvedības standartiem, kurus viņiem ir jāievēro.¹¹¹

Plašsaziņu līdzekļu darbības demokrātiskā sabiedrībā pamats ir preses tiesības ne tikai publiski izplatīt patiesu informāciju, bet vienlaicīgi arī pieprasīt, kā arī iegūt precīzu informāciju kā no valsts pārvaldes, tā arī no valsts tiesu varas iestādēm. Pieaugot informācijas aprites intensitātei, preses loma sabiedrībā palielinās, taču valsts pārvaldes aprītē ir palielinājusies slepenības tendence.¹¹²

Attiecībā uz iepriekšminēto slepenības tendenci Latvijā saskaņā ar **Satversmes tiesas 1999.gada 6.jūlija sprieduma lietā Nr.04-02(99)** Senāts ir secinājis, ka tiesības uz informāciju, kas ir tiesību uz vārda brīvību neatņemama sastāvdaļa, tiešā veidā izriet no demokrātiskas valsts pamatiem. Tiesību uz informāciju īstenošana ir veids, kā panākt valsts pārvaldes darbības atklātumu un pārskatāmību. Šādā veidā sabiedrība pārredz valsts pārvaldes darbības īstenošanu un šīs darbības atbilstību sabiedrības interesēm, kas ir nostiprinātas Valsts pārvaldes iekārtas likuma 10.panta trešajā daļā¹¹³.¹¹⁴ Tātad, lai prese varētu pilnvērtīgi pildīt savu ziņotāja funkciju, preseī ir jābūt nodrošinātām tiesībām uz informāciju.

Latvijas tiesu praksē tomēr ir šādi gadījumi, kurā tiesu vara ir „izskaudusi” šo slepenības tendenci. Tas atspoguļojas iepriekš minētajā Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2010.gada 1.jūlija spriedumā lietā Nr.A42404707. Šajā lietā Senāts atzina, ka tiesības uz informācijas saņemšanu ietilpst tiesībās uz vārda brīvību, un, lai arī šīm tiesībām uz informāciju iepretim atrodas personu tiesības uz privātās dzīves aizsardzību, kas ietver arī datus par personas finanšu līdzekļiem, tomēr, neskatoties uz to, pretim pastāvošā sabiedrības interese uzzināt iepriekšminēto informāciju, t.i. valsts amatpersonām, darbiniekiem samaksātās prēmijas apmērus, nav tikai vienkārša ziņkāre. „Tā ir interese zināt savu kā nodokļu

¹¹⁰ Levits E. 2000, 14.lpp.

¹¹¹ Ibid

¹¹² Demokrātijas pamati. Grāmata vispārīzglītojošām skolām. Latvijas Universitātes Politikas zinātnes katedra; Zinātniskais redaktors E.Semanis. – R.:Zinātne, 1993, 160.lpp.

¹¹³ Valsts pārvaldes iekārtas likums: LV likums. Pieņemts: 06.06.2002.[11.11.2017.]

¹¹⁴ Satversmes tiesas 06.07.1999. spriedums lietā Nr.04-02(99). Pieejams: http://www.satv.tiesas.gov.lv/wp-content/uploads/2016/02/04-0299_Spriedums.pdf [aplūkots 11.11.2017.]

maksātāju naudas izlietojumu, kas ir leģitīma interese”. Un šīs tiesības saņemt informāciju par šīs naudas izlietojumu un personu tiesības uz personu datu aizsardzību ir taisnīgi jālīdzsvaro. Senāts atzina, ka tā kā „valsts budžeta līdzekļu izlietojumam ir jābūt pamatotam un, lai to varētu konstatēt, tam ir jābūt pārskatāmam.” Senāts arī atzina, ka šai informācijai ir jābūt aktuālai, citādāk tā zaudē savu nozīmi sabiedrībā. Lai veidotos sabiedrības viedoklis un diskusijas par šo jautājumu, sabiedrības reakcijai ir jābūt ātrai. Tādēļ nepietiek tikai ar to, ka par saņemto algu un prēmiju apmēru var pārlicināties, aplūkojot reizi gadā aizpildāmo amatpersonu deklarāciju. Tādēļ personai, kura ir nodarbināta par valsts līdzekļiem, šī personas datu aizsardzība ir sabiedrības leģitīmas intereses lokā, un tā bauda mazāku aizsardzību nekā personas, kuras ir nodarbinātas privāti.¹¹⁵

¹¹⁵ Augstākās tiesas 01.07.2010. spriedums lietā Nr.A42404707, 16.p. Pieejams: http://www.at.gov.lv/files/uploads/files/archive/department3/2010/10_ska_347.doc [aplūkots 17.11.2017]

3. TIESĪBAS UZ PRIVĀTO DZĪVI VĀRDA BRĪVĪBAS KONTEKSTĀ

Iepriekšējās nodaļās autore aprakstīja preses brīvības nozīmi tiesiskā demokrātiskā valstī. Nenoliedzami preses brīvība ir tiesiskas demokrātiskas valsts viens no pamatiem.¹¹⁶ Lai arī presei ir liela nozīmē demokrātiskā sabiedrībā, tās darbības robežas nedrīkst pārkāpt citu personu reputāciju un tiesības. ECT praksē ir atzīts, ka ikvienai personai, neskatoties uz to, vai šī persona ir vai nav pazīstama sabiedrībā, ir jānodrošina iespējas baudīt „tiesiskās cerības” uz šīs personas privātās dzīves ievērošanu un aizsardzību.¹¹⁷ Tajā pašā laikā preses uzdevums ir informēt sabiedrību par politiskiem jautājumiem, kā arī citām sabiedrību interesējošām tēmām. Vienlaicīgi informācijas izplatīšanas funkcijas pamatā ir arī sabiedrības tiesības šo informāciju saņemt, tādējādi tiek nodrošināta preses „sargsuņa” funkcija.¹¹⁸

ECT praksē ir atzīts, ka tiesības uz izteiksmes brīvību un tiesības uz privātās dzīves aizsardzību ir uzskatāmas par vienlīdzīgām.¹¹⁹ *Arī ir Eiropas Padomes Parlamentārās asamblejas rezolūcijas Nr.1165 (1998), „Par tiesībām uz privātumu”*¹²⁰ 10.punktā ir minēts, ka ir nepieciešams atrast līdzsvaru starp vārda brīvību un personas tiesībām uz privāto dzīvi, jo šīs pamattiesības ir vienlīdz svarīgas, tādēļ valstu pienākums ir nodrošināt šo pamattiesību aizsardzību, kas ir tiesiski regulēta Konvencijā.¹²¹ Latvijas, kā arī Eiropas Savienības un starptautisko tiesu praksē ir novērojams, ka, neskatoties uz iepriekšminēto, vārda brīvība mēdz nonākt konfliktā ar indivīda tiesībām uz privāto dzīvi.

Ņemot vērā pastāvošo Latvijas, kā arī Eiropas Savienības un starptautisko tiesu praksi, ir redzams, ka šī iepriekšminētā tiesību līdzsvarošana tomēr savā ziņā atšķiras atkarībā no tā, vai persona ir sabiedrībā pazīstama vai nē. Tādēļ autore savā darbā aprakstīs gan pamatkritērijus tiesību līdzsvarošanai, kas attiecas uz jebkuru indivīdu, neskatoties uz šī indivīda atpazīstamību sabiedrībā, gan atsevišķi apskatīs arī tiesību uz privāto dzīvi un izteiksmes (vārda) brīvības līdzsvarošanu, atdalot šo tiesību līdzsvarošanu, kas attiecas uz sabiedrībā pazīstamām personām jeb publiskām personām no šo tiesību līdzsvarošanas attiecībā uz sabiedrībā nezināmām personām.

¹¹⁶ Lībiņa I. 2006, 235.lpp.

¹¹⁷ Danovskis E., Ruķers M., Lībiņa Egnere I. 2011, 249.lpp.

¹¹⁸ ECT 06.05.2004. spriedums lietā Vides Aizsardzības Klubs pret Latviju (iesnieguma Nr.57829/00), 40.punkts. Pieejams: http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:FTIjIYhcCuWJ:at.gov.lv/files/files/vak2_sppri_edums-06052004.doc+&cd=2&hl=lv&ct=clnk&gl=lv [aplūkots 13.11.2017.]

¹¹⁹ ECT 07.02.2012. spriedums lietā Axel Springer AG pret Vāciju (iesnieguma Nr.39954/08), 87.punkts. Pieejams: http://www.vvc.gov.lv/export/sites/default/docs/LRTA/Citi/CASE_OF_AXEL_SPRINGER_AG_v_GERMANY.pdf [aplūkots 01.11.2017.]

¹²⁰ Lībiņa I. Personas tiesības uz attēlu saistībā ar privātās dzīves neaizskaramību salīdzinošo tiesību aspektā. Likums un tiesības. 2006, 242.lpp.

¹²¹ Eiropas Padomes Parlamentārās asamblejas rezolūcija Nr.1165 (1998) “Par tiesībām uz privātumu”. Pieņemta 26.06.1998. [09.12.2017.red.]

3.1. Tiesību uz privāto dzīvi saturs

1930.gada 23.janvāra Eiropas Padomes Deklarācijā par masu komunikācijas medijiem un cilvēktiesībām tiesības uz privātumu ir definētas kā „tiesības dzīvot savu dzīvi ar minimālu iejaukšanos tajā”.¹²²

Tomēr konkrētas definīcijas tiesībām uz privāto dzīvi nav. Kā ASV Augstākās tiesas, tā ANO Cilvēktiesību komisijas, tā arī Eiropas Cilvēktiesību tiesas (ECT) praksē šī definīcija nav atrasta.¹²³

Indivīda tiesības uz privāto dzīvi ir nostiprinātas Konvencijas 8.pantā, Pakta 17.pantā, kā arī Satversmes 96.pantā, kas nosaka, ka „ikvienam ir tiesības uz privātās dzīves neaizskaramību”.¹²⁴ Tiesības uz privāto dzīvi aizsargā Konvencijas 8.pants, tomēr, to iztulkojot gramatiski, nav līdz galam skaidrs, kurus privātās dzīves elementus šis pants tad aizsargā, tādēļ šie privātās dzīves Konvencijas 8.pantā aizsargājāmie elementi ir atrodamī Eiropas Cilvēktiesību praksē.¹²⁵

Saskaņā ar Eiropas Cilvēktiesību tiesas praksi privātās dzīves jeb tiesības uz privātuma saturu veido indivīda identitāte, fiziskā un garīgā integritāte, kas ietver godu un cieņu, personas dzīves telpu, personas seksuālās darbības, kā arī indivīda sociālās attiecības ar citiem indivīdiem, ieskaitot informāciju par indivīdu attiecībām. Tiesības uz privātumu ietver arī tiesības dzīvot aizsargātiem no publicitātes, ciktāl persona to pati vēlas.¹²⁶

Preses brīvības kontekstā svarīgi ir uzsvērt, ka tiesības uz savu attēlu un informatīva rakstura informācija, kas saistīta ar personas identitāti, tostarp arī izriet no privātās dzīves koncepta. Nacionālajā līmenī šī privātuma izpausme ir atsavināma no Satversmē noregulētajām pamattiesībām, kā arī no speciālā likuma – „Par presi un citiem masu informācijas līdzekļiem”. Un arī Eiropas Cilvēktiesību tiesa savā praksē ir atzinusi, ka privātās dzīves koncepts sevī ietver arī tādus aspektus, kas saistīti ar personas identitāti. Tādos gadījumos, kad ir aizliegta personas

¹²² Augstākās tiesas 28.02.2013.spriedums lietā Nr.SK-11/2013, 3.2.p.

Pieejams: <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:rv4yTWa7XuAJ:at.gov.lv/files/files/11-sk-2013.doc+&cd=4&hl=lv&ct=clnk&gl=lv> [aplūkots 11.11.2017.]

¹²³ Bušs K. Privātās dzīves neaizskaramības pamatprincipi Eiropā un ASV. Jurista Vārds, 2013, Nr. 7/758. Pieejams:

https://www.cobalt.legal/files/bundleNewsPost/2446/K_Buss_Privatas_dzives_neaizskaramibas_pamatprincipi_Eiropa_ASV.pdf [aplūkots 12.12.2017.]

¹²⁴ Danovskis E., Ruķers M, Lībiņa-Egner I., 96.Ikvienam ir tiesības uz privātās dzīves, mājokļa un korespondences neaizskaramību. Grām.: Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības. Autoru kolektīvs prof.R.Baloža zinātniskā vadībā. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011, 238.lpp.

¹²⁵ Bušs K. Privātās dzīves neaizskaramības pamatprincipi Eiropā un ASV. Jurista Vārds, 2013, Nr. 7/758. Pieejams: https://www.cobalt.legal/files/bundleNewsPost/2446/K_Buss_Privatas_dzives_neaizskaramibas_pamatprincipi_Eiropa_ASV.pdf [aplūkots 12.12.2017.]

¹²⁶ Biksiniece-Martinova L. Vārda brīvība vs.privātā dzīve. Pieejams: <http://providus.lv/article/varda-briviba-vs-privata-dzive> [aplūkots 2017.gada 3.novembrī]

identitātes izpaušana, vārda vai attēla publicēšana identificē attiecīgo personu, kā rezultātā tiek aizskartas personas tiesības uz privāto dzīvi un privātās dzīves neaizskaramība.¹²⁷

No filozofiskās puses raugoties, personas privātuma koncepcijas nepieciešamību skaidro klasiķis *Alans Vestins (Alan Westin)*, kurš identificē četras privātuma funkcijas indivīda un sociālo dimensiju kontekstā. Pirmkārt, privātums ir nepieciešams indivīda personiskajai autonomijai. Demokrātiskā sabiedrībā individuālisma pamatā ir šī iepriekšminētā autonomija, kas palīdz izvairīties no apkārtējo cilvēku manipulācijas un dominēšanu pār kādu. Otrkārt, tas ir nepieciešams indivīda emocionālam atvieglojumam, kad indivīds novelk savu „masku” un nedomā par to, ko runā un kā izskatās sabiedrības acīs. Treškārt, indivīdam privātums ir nepieciešams sevis novērtēšanai un analizēšanai – iespējas formulēt un izmēģināt radošas, kā arī garīgas darbības un idejas. Ceturtkārt, privātums ir konfidenciāla un intīma vide, kura ir izrietoša no personas dabiskajām vajadzībām.¹²⁸

Jau 19.gadsimtā, 1890.gadā Lūiss Brendīss (*Louis Brandeis*) un Semjuels Vorens (*Samuel Warren*) bija pirmie cilvēki, kas radīja priekšstatu indivīda tiesībām uz privāto dzīvi. Viņi secināja to, „ka „patvaļīga iejaukšanās indivīda privātajā dzīvē ir peļama un iespēju robežās novēršama”. ”¹²⁹

Lūiss Brendīss un Semjuels Vorens personas tiesības aizsargāt privātu informāciju no tās publiskas izpaušanas definēja kā „tiesības tikt liktiem mierā”. Lūiss Brendīss un Semjuels Vorens izstrādāja vadlīnijas tiesību uz privāto dzīvi kontekstā.¹³⁰

Pirmkārt, viņi izšķir valsts amatpersonas, amatpersonu amata kandidātus no privātpersonām. Pēc viņu domām, likumam ir nepieciešams aizsargāt tikai tādas publikācijas, kuru nepieciešamība ir izskaidrojama ar sabiedrības vai vispārīgām interesēm. Likumam ir jāaizsargā personas, kuru dzīves notikumiem nav nekādas sakara ar sabiedrības interesēm, no nevēlamas publicitātes. Likumam ir jānodrošina ikvienas personas aizsardzība, lai šīs personas privātā informācija pretēji šīs personas gribai netiktu publicēta sabiedrībā.¹³¹

Otrkārt, tiesības uz privāto dzīvi pieļauj paziņojumus par jebkuru lietu, ja šī publikācija tiek publicēta attiecīgos apstākļos, proti, šī informācija tiek padarīta konfidenciāla likuma par neslavas celšanu, apmelošanas izpratnē.¹³²

Treškārt, tiesības uz privātumu beidzas brīdī, kad persona pati ir publicējusi attiecīgo notikumu vai faktu, vai arī tas noticis ar iepriekšminētās personas piekrišanu.

¹²⁷ Danovskis E., Ruķers M, Lībiņa-Egner I., 2011, 248-249.lpp.

¹²⁸ Wacks R. Privacy and media freedom. Oxford University press. 2013, p.21.

¹²⁹ Lībiņa I., 2006, Nr.8, 235.lpp.

¹³⁰ Ibid

¹³¹ Ibid

¹³² Lībiņa I., 2006, 235.lpp.

Ceturkārt, publicēto faktu patiesums, kā arī publikācija, kas publicēta bez „launa nodoma” nenodrošina aizsardzību.¹³³

Pieckārt, likums, pēc viņu domām, visticamāk neparedzēs kompensāciju, kas paredzēta privātās dzīves aizskāruma gadījumā mutiskas informācijas atklāšanas apstākļos, kā arī tad, ja nav nodarīts kāds konkrēts kaitējums. Taču šī vadlīnija mūsdienās vairs nav aktuāla, jo šī vadlīnija tika izstrādāta 1980.gadā sakarā ar televīzijas un radio izgudrošanu.

Pēc Semjuela Vorena un Lūisa Brendīsa vadlīniju un raksta publicēšanas tiesās pastāvēja nevienprātība tiesību uz privāto dzīvi kontekstā. 1902.gadā norisinājās viena no pirmajām tiesas prāvām – „*Robertson v. Rochester Folding Box Co*”. Šajā tiesas prāvā tiesa noraidīja personas tiesības uz privātās dzīves neaizskaramību, pamatojoties uz normatīvā regulējuma neesamību, tādējādi pasludināja šo problēmu izlemt likumdevējam.¹³⁴ Nākamais solis, kas atšķirībā no iepriekšminētā sprieduma, radīja progresu tiesību uz privāto dzīvi aspektā, ir 1905.gada *Džordžijas štata augstākās tiesas spriedums lietā: Pavesich v. New England Life Ins.Co [1905]*. Šajā lietā dzīvības apdrošināšanas kompānija izmantoja *Paolo Pavesiča (Paolo Pavesich)* attēlu bez viņa piekrišanas reklāmai laikrakstā *Atlanta Constitution*. Šajā spriedumā Džordžijas tiesa Ņujorkas tiesas spriedumu neatzina, un apmierināja *Paolo Pavesiča (Paolo Pavesich)* prasību, atzīstot, ka apdrošināšanas kompānijai ir nepieciešams kompensēt kaitējumu, kas radās, apdrošināšanas kompānijai pārkāpjot personas tiesības uz privāto dzīvi. Šis spriedums bija pirmais, kurā tika atzītas indivīda tiesības uz privātumu.¹³⁵

Mūsdienu izpratnē tiesības uz privāto dzīvi piešķir indivīdam tiesības dzīvot pēc sava prāta, pamatojoties uz savu, proti, indivīda būtību un vēlmēm pilnveidot un attīstīt savu personību, pēc iespējas mazāk ciešot no valsts vai kādu citu personu iejaukšanās. Tiesības uz privāto dzīvi nosaka arī indivīda tiesības uz viņa privāto telpu. Tiesības uz privāto dzīvi nozīmē, ka katram indivīdam ir tiesības būt atšķirīgam, saglabājot un attīstot īpašības, kā arī spējas, kas viņu ļauj individualizēt un atšķirt no citiem cilvēkiem.¹³⁶

Satversmes 96.pantā ir minēti trīs aizsargājami personas dzīves aspekti: privātā dzīve, mājoklis, korespondence. Saskaņā ar Satversmes 96.panta un Konvencijas 8.panta piemērošanas praksi visu trīs iepriekšminēto jēdzienu centrālais jēdziens ir „privātā dzīve”, kas ietver gan tiesības uz korespondences un mājokļa neaizskaramību, kā arī tiesības uz ģimenes dzīvi, un citas privātās dzīves ietilpstošus aspektus.¹³⁷

¹³³ Lībiņa I., 2006, 235.lpp.

¹³⁴ Ibid

¹³⁵ Ibid, 237.lpp.

¹³⁶ Danovskis E., Ruķers M, Lībiņa-Egner I., 2011, 238.lpp.

¹³⁷ Ibid

Satversmes tiesas prakse apliecina, ka tiesības uz privāto dzīvi, tiesības uz ģimenes dzīvi, tiesības uz mājokļa neaizskaramību, tiesības uz korespondences neaizskaramību nav pilnībā savstarpēji norobežojamas, jo katra no tām kaut kādā veidā papildina pārējās, tajā pašā laikā tās arī pārklājas viena ar otru. Tieši tādēļ jēdziens „privātā dzīve” ir centrālais jēdziens, kas aptver visus iepriekšminētos aspektus. Iepriekšminētos privātās dzīves aspektus, kā, piemēram, ģimenes dzīvi, mājokļa neaizskaramību, korespondences neaizskaramību atsevišķi izdala un tipizē, jo tādā veidā ir vieglāk tos analizēt un izprast.¹³⁸

Atšķirībā no Konvencijas 8.panta Satversmes 96.pantā nav atsevišķi norādīta ģimenes dzīve. Tā ir ietverta Satversmes 110.pantā kā aizsargājama vērtība. Tādēļ Satversmes 96.pantā un 110.pantā minētās vērtības ir savstarpēji norobežojamas. Tomēr Satversmes 96.pantā minētais ģimenes dzīves elements ir saprotams kā privātās dzīves elements, taču 110.pantā šim ģimenes dzīves elementam ir sociālo tiesību raksturs.¹³⁹

Satversmes tiesas praksē ir atzīts, ka gan Satversmes 110.pants, gan 96.pants paredz tiesības uz ģimenes dzīves neaizskaramību.¹⁴⁰ Tajā pašā laikā Satversmes 96.pantā pastāvošās tiesības uz privāto dzīvi ietver arī goda un cieņas aizsardzību, ko paredz arī Satversmes 95.pantā. Tātad ir redzams, ka daudzi privāto tiesību elementi, ko aizsargā Satversmes 96.pants, ietilpst arī citos Satversmes pantos. Tas autores uzskatā norāda uz šo privātās dzīves kā jēdziena plašo tvērumu, kurā ietilpst šie dažādie privātās dzīves aptverošie elementi.¹⁴¹

Šajā sakarā ir vērts pieminēt Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2011.gada 20.aprīlā spriedumu lietā Nr. SKC – 161/2011, no kura izriet, ka, lai arī personas tiesības uz privāto dzīvi un tiesības uz cilvēka cieņu un godu ir savstarpēji ļoti cieši saistītas, ne vienmēr privātās dzīves aizskārums nozīmē arī cilvēka cieņas un goda aizskārums. Šajā spriedumā Senāts atzina, ka „publicējot fotogrāfiju, personas gods un cieņa var tikt aizskarts, ja personas attēls tiek izmainīts vai izmantots, informējot par tādiem jautājumiem, kas nav saistīti ar šo personu un attēlā redzamajiem notikumiem.”¹⁴² Tas nozīmē, ka, lai papildus privātās dzīves aizskārums konstatēšanai tiktu konstatēts arī cieņas un goda aizskārums, ir nepieciešams, lai iestātos iepriekšminētie kritēriji. Šajā spriedumā Senāts atzina, ka tika pārkāpti šādi privātās dzīves elementi: „personas fiziskā integritāte, personiskais noslēpums un tiesības uz savu attēlu.”¹⁴³

¹³⁸ Danovskis E., Ruķers M, Libiņa-Egner I., 2011, 238.lpp.

¹³⁹ Ibid

¹⁴⁰ Ibid

¹⁴¹ Ibid

¹⁴² Augstākās tiesas 20.04.2011. spriedums lietā Nr. SKC –161/2011 Pieejams: <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:mUwa7bQ5u1EJ:at.gov.lv/files/uploads/files/archive/departament1/2011/skc-161-11.doc+&cd=1&hl=lv&ct=clnk&gl=lv> [aplūkots 20.09.2017.]

¹⁴³ Augstākās tiesas 20.04.2011. spriedums lietā Nr. SKC –161/2011.

Šajā lietā Z.M. un V.Z. bija „cēlušas prasību pret SIA „Kurzemes Vārds” un laikraksta „Kurzemes Vārds” galveno redaktoru A.R., kurā lūgušas uzlikt par pienākumu atbildētājam atvainoties par laikrakstā „Kurzemes Vārds” publicēto goda un cieņu aizskarošo fotogrāfiju un piedzīt atlīdzinājumu par nodarīto morālo kaitējumu Ls 15000 katrai”.¹⁴⁴

Prasībā tika norādīts, ka „2008.gada 29.janvārī laikraksta Liepājas pilsētai un novadam „Kurzemes Vārds”” titullapā pie raksta ar nosaukumu „Projekts beidzas ar pamatīgu pēršanos” tika publicēta fotogrāfija, kurā ir redzamas prasītājas, atrodoties pirtī kailas, bez prasītāju piekrišanas. „Fotogrāfija tapusi Durbē biedrības „Pārcēlājs” īstenotajā un Eiropas Savienības fondu finansiāli atbalstītajā nodarbinātības veicināšanas projekta „Vientuļie vecāki, vecāki pēc bērna kopšanas atvaļinājuma, daudzbērnu ģimeņu vecāki un ilgstošie darbinieki – ceļā uz savu biznesu”. Pasākums sastāvēja no divām daļām – oficiālās un saviesīgās. Oficiālajā daļā tika uzaicināti preses pārstāvji ar mērķi atspoguļot projekta gaitu un rezultātus, taču neviens no preses pārstāvjiem neieradās. Saviesīgajā daļā, kas seko pēc pasākuma oficiālās daļas, prasītājām, kā arī pārējiem dalībniekiem bija dota iespēja izmantot pirts telpas. Prasītājas netika informētas par to, ka prese var atrasties pasākuma saviesīgajā daļā ar nolūku uzņemt fotogrāfijas arī no pirts telpām. Laikraksta „Kurzemes Vārds” pārstāvis, kas vienlaicīgi ir arī fotogrāfs, ieradās pasākumā ar nokavēšanos, kad oficiālā daļa bija beigusies, un prasītājas jau atradās pirts telpās. Fotogrāfija tika uzņemta brīdī, kad prasītājas, būdamas kailas, sēdēju uz pirts lāvas.¹⁴⁵

Fotogrāfiju publicēja laikrakstā, kas visvairāk tiek izplatīts prasītāju dzīves un darba vietās. Šis laikraksts ir lielākais Liepājas pilsētas un novada laikraksts, kam ir plašs lasītāju loks. Fotogrāfiju ievietoja laikraksta titullapā, tādējādi prese apzināti piesaistīja sabiedrības uzmanību preses tirdzniecības stendos. Sabiedrība apsprieda šo publicēto fotogrāfiju - izteica dažādus komentārus, izsmēja un ņirgājās par prasītājām. Prasītājām radās dažādi negatīvi pārdzīvojumi, kas viņām radīja garīgas ciešanas, kā arī veselības problēmas, kā rezultātā prasītājām bija nepieciešama ārsta palīdzība un medikamentu lietošana. Tā kā prasītāja Z.M. bija sabiedrībā pazīstama persona – dažādu sieviešu organizāciju sabiedrisko organizāciju dalībniece, kā arī rajona līdere-, viņa izjuta sabiedrības nosodījumu un negatīvu attieksmi.¹⁴⁶

Prasītāja lūdza tiesu atlīdzināt morālo kaitējumu LS 15 000 apmērā katrai par godu un cieņas aizskarošu fotogrāfiju publicēšanu, kā arī uzlikt pienākumu atbildētājam atvainoties par

Pieejams: <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:mUwa7bQ5u1EJ:at.gov.lv/files/uploads/files/archive/department1/2011/skc-161-11.doc+&cd=1&hl=lv&ct=clnk&gl=lv> [aplūkots 20.09.2017.]

¹⁴⁴ Ibid

¹⁴⁵ Ibid

¹⁴⁶ Ibid

laikrakstā publicēto godu un cieņu aizskarošu fotogrāfiju – rakstiski publicēt atvainošanos laikrakstā tā pašā izdevuma nodaļā, kurā tika publicēta aizskarošā informācija.¹⁴⁷

Latvija Republikas Augstākā tiesa (turpmāk – Senāts) atzina, ka apelācijas instances tiesa pareizi un pamatoti ir atsaukusies uz Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 8.panta pirmo daļu, kā arī Satversmes 96.pantu un Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedumu lietā *Von Hannover v. Germany*, izskaidrojot, ka privātās dzīves aizskārums ietver arī cilvēka attēlu. Apelācijas instances tiesa atzina, ka prasītāju kailfoto publicēšana bez prasītāju piekrišanas, ko veica atbildētāja SIA „Kurzemes Vārds”, ir pārkāpusi prasītāju tiesības uz privāto dzīvi, uzsverot, ka ir aizskarts prasītāju personiskais noslēpums, viņu fiziskā integritāte un tiesības uz savu attēlu. Senāts piekrīt atbildētāju norādītajam, ka pasākums „noslēguma konference” bija publisks un organizatoru izstrādātajā, nosūtītajā noslēguma konferences dienas plānā nebija konkrēti izdalītas pasākuma oficiālā un saviesīgā daļa, bet pēršanās pirtī, kas bija paredzēta no plkst.15.30 līdz 18.30, „bija iekļauta starp citiem dienas kārtības pasākumiem”. Taču konferences organizatoru elektroniskajā sarakstē tika izteikts aicinājums, kas tika noformulēts šādi: „Intervējiet, fotografējiet, rakstiet no sirds, cik jau nu tur par Ls 200 iznāk”. Šis aicinājums ir uztverams kā pašu organizatoru, nevis pasākuma apmeklētāju piekrišana atspoguļot konferences notikumu vispār, par galveno notikumu nevirzot pašu pirts apmeklējumu.¹⁴⁸

Senāts atzīst, ka, lai arī pats pasākums bija publisks, tas nedeva atbildētājiem pamatu secināt, ka arī personas atrašanās pirtī būtu uzskatāma kā atrašanās publiskā vietā. Senāts norāda, ka pirts ir vieta, kurā personai ir pamats uzskatīt, ka viņa atrodas prombūtnē no publikas acīm, šo laiku pavadot vienatnē vai kopā ar kādu personu, vai vairākām personām. Tas nozīmē, ka persona šādā vietā drīkst uzvesties un rīkoties citādāk nekā viņa to dara publiskā telpā un vietā. Un ir saprātīgi paredzēt, ka pirts telpās persona varētu atrasties kaila, jo tā ir vieta, kur atrasties kailam ir pilnīgi normāla, pieļaujama darbība. No visām fotogrāfa uzņemtajām fotogrāfijām tika publicēta tieši tā, kurā prasītājas ir redzamas kailas. Tas nozīmē, ka atbildētāja SIA „Kurzemes Vārds” nav izvērtējusi, vai „informatīvā publikācijas vērtība attaisno iejaukšanos personas privātumā”. Ņemot vērā iepriekšminēto, Senāts atzīst, ka apelācijas instances tiesas atzinums, ka fotogrāfijas publicēšanas bez prasītāju piekrišanas ir uzskatāma kā iejaukšanās viņu privātajā dzīvē, ir pamatots, tādēļ ir pamats morālā kaitējuma atlīdzināšanai.

Senāts norāda, ka fotogrāfijas prettiesiska publicēšana kā kaitējums ir kvalificējama dažādi, par pamatu ņemot publicēšanas veidu, kā arī aizskartās intereses. Šāda publicēšana var

¹⁴⁷ Augstākās tiesas 20.04.2011. spriedums lietā Nr. SKC –161/2011.

Pieejams: <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:mUwa7bQ5u1EJ:at.gov.lv/files/uploads/files/archive/department1/2011/skc-161-11.doc+&cd=1&hl=lv&ct=clnk&gl=lv> [aplūkots 20.09.2017.]

¹⁴⁸ Ibid

tikt uzskatīta par goda un cieņas aizskārumu, par iejaukšanos personas privātajā dzīvē, autortiesību aizskārumu utt. Taču katrā atsevišķā gadījumā tiesas uzdevums ir to pareizi nošķirt. Senāts atzīst, ka fotogrāfijas publicēšana aizskar personas godu un cieņu tādos gadījumos, kad personas attēls tiek kaut kādā veidā izmainīts, vai arī izmantots, lai informētu par jaunumiem, kas nav saistīti ar attēlā redzamo personu un tajā redzamiem notikumiem. Taču tā kā apelācijas instances tiesa šādus apstākļus nebija konstatējusi, tad šajā lietā nav pamata uzskatīt, ka ir aizskarts personas gods un cieņa. Izejot no iepriekšminētā, Senāts secina, ka apelācijas instances tiesa, „atzīstot tiesības uz privātās dzīves neaizskaramības pārkāpumu, nepamatoti spriedumā atsaukusies arī uz goda un cieņas pārkāpumu.”

3.2. Tiesību uz privāto dzīvi un tiesību uz vārda brīvību savstarpējā līdzsvarošana

Satversmes 89.pantā ir minēts, ka „Valsts atzīst un aizsargā cilvēka pamattiesības saskaņā ar šo Satversmi, likumiem un Latvijai saistošiem starptautiskajiem līgumiem”. Tas nozīmē, ka Satversmē nostiprinātajam 96.pantam, kas paredz personas „tiesības uz privātās dzīves, mājojuma un korespondences neaizskaramību”, kā arī Satversmes 100.pantam, kas paredz personas „tiesības uz vārda brīvību, kas ietver tiesības brīvi iegūt, paturēt un izplatīt informāciju, paust savus uzskatus”, ir jābūt saskaņā ar Latvijai saistošajiem starptautiskajiem līgumiem, tajā skaitā Konvencijas un Pakta noteikumiem.

Konvencijas 8.panta pirmajā daļā ir minēts, ka „ikvienam ir tiesības uz savas privātās dzīves un ģimenes dzīves, dzīvokļa un sarakstes neaizskaramību”. Šā paša panta otrajā daļā ir atzīts, ka „publiskās institūcijas nedrīkst traucēt nevienam baudīt šīs tiesības, izņemot gadījumus, kas ir paredzēti likumā un ir nepieciešami demokrātiskā sabiedrībā, lai aizsargātu valsts vai sabiedrisko drošību vai valsts ekonomiskās labklājības intereses, lai nepieļautu nekārtības vai noziegumus, lai aizsargātu veselību vai tikumību, vai lai aizstāvētu citu tiesības un brīvības”. No iepriekšminētā izriet, ka Konvencijas 8.panta pirmajā daļā minētās tiesības ir ierobežojamas šā paša panta otrajā daļā noteiktajos gadījumos.

Savukārt Konvencijas 10.pants paredz izteiksmes brīvību, nosakot, ka „ikvienam ir tiesības brīvi izteikties. Šīs tiesības ietver uzskatu brīvību un tiesības saņemt un izplatīt informāciju un idejas bez iejaukšanās no publisko institūciju puses un neatkarīgi no valsts robežām”. Šā paša panta otrajā daļā ir minēts, ka „tā kā šo brīvību īstenošana ir saistīta ar pienākumiem un atbildību, tā var tikt pakļauta tādām prasībām, nosacījumiem, ierobežojumiem vai sodiem, kas paredzēti likumā un nepieciešami demokrātiskā sabiedrībā, lai aizsargātu valsts

drošības, teritoriālās vienotības vai sabiedriskās drošības intereses, nepieļautu nekārtības vai noziedzīgus nodarījumus, aizsargātu veselību vai tikumību, aizsargātu citu cilvēku cieņu vai tiesības, nepieļautu konfidencialas informācijas izpaušanu vai lai saglabātu tiesu varas autoritāti un objektivitāti”. Tas nozīmē, ka arī izteiksmes brīvība nav absolūta, un ir ierobežojama Konvencijas 10.panta otrajā daļā noteiktajos gadījumos.

Arī Latvijas tiesu praksē ir atzīts, ka saskaņā ar Satversmes 116.pantu Satversmes 96.pantā, kā arī Satversmes 100.pantā neregulētās tiesības „var ierobežot likumā paredzētos gadījumos, lai aizsargātu citu cilvēku tiesības, demokrātisko valsts iekārtu, sabiedrības drošību, labklājību un tikumību”.¹⁴⁹

„Lai cilvēktiesību ierobežojums būtu attaisnojams, ir nepieciešams veikt to pārbaudi, izvērtējot, vai konkrētais ierobežojums ir:

1. Noteikts ar likumu;
2. Attaisnojams ar leģitīmu mērķi;
3. Nepieciešams demokrātiskā sabiedrībā.”¹⁵⁰

„Savukārt, lai „konstatētu, vai pamattiesību ierobežojums nepieciešams demokrātiskā sabiedrībā, ir jāizvērtē, vai ierobežojums ir sociāli nepieciešams, vai tas atbilst šai nepieciešamībai un ir ar to samērīgs”.¹⁵¹

Satversmē tiešā tekstā nav minēts kritērijs „nepieciešamība demokrātiskā sabiedrībā”, kas būtu jāizvērtē gadījumos, kad nepieciešams noskaidrot, vai cilvēktiesību ierobežojums ir attaisnojams. Tomēr Latvijas tiesu praksē ir atzīts, ka tas ir obligāts cilvēktiesību ierobežojuma tiesiskuma pārbaudes kritērijs. Pirmkārt, tas izriet no Latvijai saistošo starptautisko cilvēktiesību līguma, t.i. Konvencijas 10.panta, kas paredz vārda brīvību, kā arī no Pakta 19.panta. Saskaņā ar Satversmes 89.pantu „Valsts atzīst un aizsargā cilvēka pamattiesības saskaņā ar šo Satversmi, likumiem un Latvijai saistošiem starptautiskajiem līgumiem.” Otrkārt, tiesību zinātnē ir norādīts, ka „kritērijs „nepieciešamība demokrātiskā sabiedrībā” pieder pie visu Rietumu demokrātisko valstu cilvēktiesību dogmatikas kanona”.¹⁵² Tas ir atzīts kā ideoloģisks kritērijs, kas ir pamats līdzsvara noteikšanai „starp indivīda un sabiedrības

¹⁴⁹ Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2014.gada 30.aprīļa spriedums, lietas Nr.C04286306, lietas arhīva nr.SKC-0040-14., 9.2.punkts.

¹⁵⁰ Pleps J. “116.Personas tiesības, kas noteiktas Satversmes deviņdesmit sestajā, deviņdesmit septītajā, deviņdesmit astotajā, simtajā, simt otrajā, simt trešajā, simt sestajā un simt astotajā pantā, var ierobežot likumā paredzētajos gadījumos, lai aizsargātu citu cilvēku tiesības, demokrātisko valsts iekārtu, sabiedrības drošību, labklājību un tikumību. Uz šajā pantā minēto nosacījumu pamata var ierobežot arī reliģiskās pārliecības paušanu.” Grām.: Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības. Autoru kolektīvs prof.R.Baloža zinātniskā vadībā. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011, 745.lpp.

¹⁵¹Ibid

¹⁵² Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departaments 2010.gada 1.jūlija spriedums lietā Nr.A42404707, SKA – 347/2010, 8.punkts. Pieejams: <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:rv4yTWa7XuAJ:at.gov.lv/files/files/11-sk-2013.doc+&cd=4&hl=lv&ct=clnk&gl=lv> [aplūkots 17.12.2017.]

interesēm noteiktā vēsturiski politiskā sabiedrības modelī – Rietumu demokrātijā”.¹⁵³ Tas nozīmē, ka cilvēktiesību ierobežojumu var uzskatīt par attaisnotu tikai tādā gadījumā, ja paralēli citiem kritērijiem, tiek izpildīts arī šis kritērijs. „Satversmes tiesa savā praksē, izvērtējot tiesību normās noteikto cilvēktiesību ierobežojumu tiesiskumu, konsekventi apsver arī trešo kritēriju. Kā atzinusi Satversmes tiesa, samērīguma princips, kas pamatā ir apsverams, vērtējot ierobežojuma nepieciešamību demokrātiskā sabiedrībā, ietilpst Satversmes 1.pantā ietvertā demokrātiskas republikas jēdzienā”.¹⁵⁴ Lai arī samērīguma princips nav tieši formulēts Satversmes tekstā, Satversmes tiesa ir uzsvērusi pārbaudes veicēja pienākumu pārliecināties, „vai nosacījumi neierobežo šīs tiesības tādā apjomā, ka ir skarts to kodols un tiek atņemta to efektivitāte”.¹⁵⁵

Attiecībā uz rīcības brīvības robežām Eiropas Cilvēktiesību tiesa (turpmāk – ECT) 2012.gada 7.februāra spriedumā lietā *von Hannover* pret Vāciju atzina, ka Konvencijas Dalībvalstīm ir rīcības brīvība līdzekļu izvēles kontekstā attiecībā uz privātpersonu savstarpējām attiecībām, taču šai rīcības brīvībai ir jāatbilst Konvencijas 8.pantā minētajām prasībām. Ir dažādi veidi, kā var nodrošināt privātās dzīves neaizskaramību, un valsts pienākuma apjoms un raksturs ir atkarīgs no aplūkojamā privātās dzīves aspekta. Tāpat arī Konvencijas 10.pants valstīm piešķir rīcības brīvību izvērtēt, vai ir nepieciešama iejaukšanās izteiksmes brīvībā un kādā mērā šī iejaukšanās tiks realizēta.¹⁵⁶ Šī rīcības brīvība ir pakļauta Eiropas uzraudzībai. ECT galvenais uzdevums šajā kontekstā ir pārbaudīt, vai rīcības brīvības ietvaros valstu pieņemtie nolēmumi ir atbilstoši Konvencijas noteikumiem, uz kuriem šie nolēmumi ir balstīti.¹⁵⁷ Tajā pašā laikā Konvencijas 8.pants valstīm uzliek pienākumu nodrošināt šo tiesību aizsardzības pienācīgu regulējumu.¹⁵⁸

ECT 2004.gada 6.maija spriedumā lietā *Vides Aizsardzības Klubs* pret Latviju tika atzīts, ka, lai izvērtētu nepieciešamību demokrātiskā sabiedrībā apstrīdētas iejaukšanās gadījumā, ECT ir jāizvērtē, vai tā ir nepieciešama sociālai vajadzībai, vai tā uzskatāma par proporcionālu leģitīmajam mērķim un vai valsts varas iestāžu sniegtie motīvi ir atbilstoši un pietiekami tās attaisnošanai.¹⁵⁹ Tātad ECT uzdevums ir īstenot pārraudzību, pārliecinoties, ka nacionālās varas

¹⁵³ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departaments 2010.gada 1.jūlija spriedums lietā Nr.A42404707, SKA – 347/2010, 8.punkts. Pieejams: <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:rv4yTWa7XuAJ:at.gov.lv/files/files/11-sk-2013.doc+&cd=4&hl=lv&ct=clnk&gl=lv> [aplūkots 17.12.2017.]

¹⁵⁴ Ibid

¹⁵⁵ Pleps J., 2011, 770.lpp.

¹⁵⁶ Zikmane A., Markvarts R. Eiropas Cilvēktiesību tiesas prakse, līdzsvarojot tiesības uz privātās un ģimenes dzīves neaizskaramību un izteiksmes brīvību. Rīga, 2016. Pieejams: http://www.at.gov.lv/files/uploads/files/6_Ju_dikatura/Tiesu_prakses_apkopojumi/2016/ECT_8_10_pants_10_05_2016_read_only.docx, 4.lpp [aplūkots 12.11.2017.]

¹⁵⁷ Ibid

¹⁵⁸ Ibid, 6.lpp.

¹⁵⁹ ECT 06.05.2004. spriedums lietā *Vides Aizsardzības Klubs* pret Latviju, iesnieguma Nr.57829/00,40.punkts. Pieejams: at.gov.lv/files/files/vak2-sppriedums-06052004.doc [aplūkots 03.12.2017].

iestādes savas rīcības brīvības ietvaros piemēro standartus, kas atbilst Konvencijas 8., kā arī 10.pantam.

Savukārt, ECT judikatūrā, pamatā ECT 2012.gada 7.februāra spriedumā lietā *Axel Springer AG pret Vāciju*, ir nostiprināti kritēriji, uz kuriem jābalstās un kuri ir jāvērtē gadījumos, kad ir nepieciešams līdzsvarot tiesības uz vārda, tajā skaitā preses, brīvību ar tiesībām uz privātās dzīves neaizskaramību.¹⁶⁰

Pirmkārt, tas ir „ieguldījums diskusijās, kas izraisa vispārēju interesi”¹⁶¹ jeb „preses izdevumā publicēto fotogrāfiju vai rakstu ietekme uz vispārējas nozīmes debatēm”.¹⁶² Šajā kontekstā ir jāvērtē ieguldījums, un tā izraisītā vispārējā interese, kas izriet no publikācijas. Šī vispārējā interese pastāv ne tikai gadījumos, kad publikācijā ir aplūkoti noziegumi, politikas jautājumi, bet arī tad, tiek apskatīti izpildītājmākslinieki vai sporta jautājumi. Taču vispārējā interese neizpaužas gadījumos, kad tiek aplūkota kādas valsts prezidenta laulības dzīves neskaņas vai kādas skatuves mākslinieka finansiālās grūtības.¹⁶³ Tas nozīmē, ka prese nevar publiskot jebkādu fotogrāfiju vai publikāciju. Ja konkrētā fotogrāfija vai publikācija atspoguļo personas privāto dzīvi, ir jāvērtē, vai šī publicēšana dod labumu diskusijai par demokrātiskai sabiedrībai interesējošiem jautājumiem. Tātad nav pieļaujama personas privātās dzīves atspoguļošanu bez personas piekrišanas, ja šīs publicēšanas vienīgais mērķis ir apmierināt sabiedrības ziņkāri par konkrētas personas privāto dzīvi.¹⁶⁴

Otrkārt, tā ir personas atpazīstamība, kā arī publikācijas tēma. Šajā kontekstā ir nepieciešams nošķirt privātpersonas no publiskām personām, piemēram, politiski darbinieki vai sabiedrībā pazīstamas personas. No tā izriet, ka privātpersonām ir tiesības pieprasīt savas privātās dzīves noteiktu aizsardzību, taču attiecībā uz publiskām personām šīs robežas ir šaurākas. Tātad ir nepieciešams nodalīt publikācijas, kas ietver faktus, kas sniedz ieguldījumu demokrātiskai sabiedrībai, piemēram, par to, kā kāda valsts amatpersona pilda sava amata

¹⁶⁰ ECT 2012.gada 7.februāra spriedums lietā *Axel Springer AG pret Vāciju*, 39954/08, 89.punkts. Pieejams: http://www.vvc.gov.lv/export/sites/default/docs/LRTA/Citi/CASE_OF_AXEL_SPRINGER_AG_v._GERMANY.pdf [Aplūkots 03.12.2017.].

¹⁶¹ Zikmane A., Markvarts R. Eiropas Cilvēktiesību tiesas prakse, līdzsvarojot tiesības uz privātās un ģimenes dzīves neaizskaramību un izteiksmes brīvību. Rīga, 2016. Pieejams: http://www.at.gov.lv/files/uploads/files/6_Ju_dikatura/Tiesu_prakses_apkopojumi/2016/ECT_8_10_pants_10_05_2016_read_only.docx, 4.lpp. [aplūkots 12.10.2017.].

¹⁶² ECT 2012.gada 7.februāra spriedums lietā *Axel Springer AG pret Vāciju*, 39954/08, 89.punkts. Pieejams: http://www.vvc.gov.lv/export/sites/default/docs/LRTA/Citi/CASE_OF_AXEL_SPRINGER_AG_v._GERMANY.pdf [Aplūkots 03.12.2017.], 90.punkts.

¹⁶³ Zikmane A., Markvarts R. Eiropas Cilvēktiesību tiesas prakse, līdzsvarojot tiesības uz privātās un ģimenes dzīves neaizskaramību un izteiksmes brīvību. Rīga, 2016. Pieejams: http://www.at.gov.lv/files/uploads/files/6_Ju_dikatura/Tiesu_prakses_apkopojumi/2016/ECT_8_10_pants_10_05_2016_read_only.docx, 4.lpp. [aplūkots 12.10.2017.].

¹⁶⁴ Matule S. Vai iespējams aizsargāt savu attēlu. Jurista Vārds, 2007, Nr.30., 9.lpp.

funkcijas, un tajā pastāvošajās diskusijās no publikācijām par privāto personu dzīvi, kas nekādu ieguldījumu demokrātiskai sabiedrībai nerada.¹⁶⁵

Sniedzot ieguldījumu demokrātiskas sabiedrības diskusiju veidošanā, kas izpaužas informācijas un ideju izplatīšanā par sabiedrībai interesējošiem jautājumiem, prese realizē “sabiedrības sargsuņa” funkciju. Īpašos un retos apstākļos sabiedrībai ir tiesības saņemt informāciju par publisku, sabiedrībā pazīstamu personu privāto dzīvi. Izteiksmes brīvība ir ierobežojama, kad publicētās fotogrāfijas, kā arī to papildinošie komentāri ir saistīti tikai un vienīgi ar sabiedrībā pazīstamās personas privāto dzīvi, kā arī šo publikāciju vienīgais mērķis ir atsevišķu lasītāju ziņkāres apmierināšana.¹⁶⁶ Arī ECT 2014.gada 14.janvāra spriedumā lietā *Ojala and Tukeno Oy pret Somiju*, ir atzīts, ka „pieļaujamās kritikas robežas attiecībā uz politiķiem ir plašākas nekā attiecībā pret privātpersonām. Politiķi, atšķirībā no privātpersonām, neizbēgami un apzināti pakļauj savus izteikumus un rīcību rūpīgai žurnālistu un sabiedrības plašākā nozīmē uzraudzībai. Attiecīgi viņiem ir jāizrāda lielāka tolerance”.¹⁶⁷ Arī Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2014.gada 30.aprīļa spriedumā lietā Nr.C04286306 ir atzīts, ka „demokrātiskā sabiedrībā politiķiem un valsts amatpersonām ir jāuzņemas lielāka kritika nekā vidusmēra cilvēkam”¹⁶⁸. Taču „būtisks ir ne tikai iesaistīto personu statuss, bet arī jautājuma sabiedriskā nozīmība, saistībā ar kuru”¹⁶⁹ aizskartas personas tiesības. „Tādēļ valsts amatpersonu un politiķu kritikas robežas būs plašākas, ja apstrīdētie izteikumi attiecas uz viņam uzticēto valsts pienākumu izpildi. Savukārt attiecībā uz politiķu privāto dzīvi pieļaujamās kritikas robežas būs šaurākas un aizskarošu izteikumu lietošana būs pieļaujama tikai tad, ja to konkrētā gadījumā attaisno sabiedrības intereses.”¹⁷⁰

Treškārt, tā ir personas iepriekšējā rīcība, kā arī informācijas parādīšanās jau iepriekšējā publikācijā. Vēl viens apstāklis, kas jāņem vērā, ir informācijas, kā arī ar to saistītās informācijas fotogrāfijas publicēšana jau kādā citā publikācijā, kā arī attiecīgās personas uzvedība pirms informācijas publicēšanas – personas iepriekšēja sadarbošanās vai

¹⁶⁵ ECT 2012.gada 7.februāra spriedums lietā *Axel Springer AG pret Vāciju*, 39954/08, 89.punkts. Pieejams:http://www.vvc.gov.lv/export/sites/default/docs/LRTA/Citi/CASE_OF_AXEL_SPRINGER_AG_v._G_ERMANY.pdf, 90.punkts, [aplūkots 03.12.2017.].

¹⁶⁶ Zikmane A., Markvarts R. Eiropas Cilvēktiesību tiesas prakse, līdzsvarojot tiesības uz privātās un ģimenes dzīves neaizskaramību un izteiksmes brīvību. Rīga, 2016. Pieejams: http://www.at.gov.lv/files/uploads/files/6_Ju_dikatura/Tiesu_prakses_apkopojumi/2016/ECT_8_10_pants_10_05_2016_read_only.docx, 5.lpp. [aplūkots 09.12.2017.]

¹⁶⁷ *Ibid*, 6.lpp.

¹⁶⁸ Augstākās tiesas Civillietu departamenta 30.04.2014. spriedums lietā Nr.C04286306. Pieejams: file:///C:/Users/user/Downloads/Anonimizets_nolemums_157772.pdf 9.6. punkts. [aplūkots 11.11.2017.]

¹⁶⁹ Zikmane A., Markvarts R. Eiropas Cilvēktiesību tiesas prakse, līdzsvarojot tiesības uz privātās un ģimenes dzīves neaizskaramību un izteiksmes brīvību. Rīga, 2016. Pieejams: http://www.at.gov.lv/files/uploads/files/6_Ju_dikatura/Tiesu_prakses_apkopojumi/2016/ECT_8_10_pants_10_05_2016_read_only.docx, 5.lpp. [aplūkots 09.12.2017.]

¹⁷⁰ *Ibid*

nesadarbošanās ar presi. Taču arī gadījumos, kad persona iepriekš ir sadarbojusies ar presi, tas nav pamatojums, lai personai tiktu atņemta jebkāda aizsardzība pret attiecīgās publikācijas publiskošanu.¹⁷¹

Ceturtkārt, tā ir informācijas ieguves metode un tās patiesīgums. Šajā kontekstā ECT ir secinājusi, ka Žurnālistiem paredzētā Konvencijas 10.pantā nostiprinātā aizsardzība attiecībā uz publikācijām, kas ir saistāma ar vispārējo interesi, pakļaujas nosacījumiem, ka Žurnālisti ir rīkojušies labā ticībā, kā arī balstījušies uz atbilstošas faktu bāzes, un sniedz informāciju saskaņā ar žurnālistu ētikas standartiem, kā arī šī informācija ir patiesa un precīza.¹⁷²

Pieckārt, ir jāvērtē publikācijas saturs, forma un tās sekas. Vērā ņemams ir veids, kādā raksts vai fotogrāfija tiek publicēti. Tikpat nozīmīgs ir arī veids, kā konkrētā persona ir attēlota rakstā vai fotogrāfijā. Tajā pašā laikā nozīmīga ir arī pakāpe, kādā fotogrāfija vai raksts ir izplatīti. Nozīmīga ir šīs publikācijas apgrozība, kas var būt gan plaša, gan ierobežota atkarībā no tā, vai tas vietējais laikraksts, nacionālais laikraksts utt.¹⁷³ Tikpat svarīgi ir izvērtēt arī publikācijas vai fotogrāfijas saturu – vai tajā atspoguļotais ir publisks pasākums vai personas privātā dzīve. Respektīvi, ir jānošķir, nevis tas, kur šis notikums notiek, bet gan tas vai šajā notikumā ir aicināta piedalīties vai arī citādi iesaistīta plašāka sabiedrība.¹⁷⁴

Un visbeidzot, tas ir piemērotās sankcijas smagums. Vērtējot izteiksmes brīvības ierobežojuma samērīgumu, jāņem vērā arī piemērotās sankcijas raksturs, kā ar smaguma pakāpi.¹⁷⁵

Attiecībā uz fotogrāfiju publicēšanu, ECT 2012.gada 7.februāra spriedumā lietā Von Hannover pret Vāciju min arī tādu kritēriju kā apstākļus, kādos personas fotogrāfija ir uzņemta. Tas nozīmē, ka ir nepieciešams izvērtēt, vai persona ir piekritusi, ka viņa tiek fotografēta un vai šī persona ir devusi atļauju fotogrāfijas publicēšanai. Jāizvērtē apstākļi, vai gadījumā, ja personas piekrišana nav saņemta, vai tādā gadījumā personas fotografēšana un fotogrāfijas publicēšana nav veikta bez šīs personas ziņas, izmantojot viltu vai kāds citus nepieļaujamus līdzekļus. Tajā pašā laikā ir nepieciešams izvērtēt arī aizskārums raksturu un nopietnību, kā arī sekas, ko šī fotogrāfijas uzņemšana vai publicēšana personai ir radījusi. Jāņem vērā, ka

¹⁷¹ Zikmane A., Markvarts R. Eiropas Cilvēktiesību tiesas prakse, līdzsvarojot tiesības uz privātās un ģimenes dzīves neaizskaramību un izteiksmes brīvību. Rīga, 2016. Pieejams: http://www.at.gov.lv/files/uploads/files/6_Judikatura/Tiesu_prakses_apkopojumi/2016/ECT_8_10_pants_10_05_2016_read_only.docx, 5.lpp. [aplūkots 09.12.2017.]

¹⁷² Ibid

¹⁷³ Ibid

¹⁷⁴ Matule S., 2007, 9.lpp.

¹⁷⁵ Zikmane A., Markvarts R. Eiropas Cilvēktiesību tiesas prakse, līdzsvarojot tiesības uz privātās un ģimenes dzīves neaizskaramību un izteiksmes brīvību. Rīga, 2016, 5.lpp. Pieejams: http://www.at.gov.lv/files/uploads/files/6_Judikatura/Tiesu_prakses_apkopojumi/2016/ECT_8_10_pants_10_05_2016_read_only.docx [aplūkots 27.10.2017.]

sabiedrībā nezināmai privātpersonai fotogrāfijas publicēšana varētu radīt būtiskāku aizskārums nekā rakstveida publikācija.¹⁷⁶

Autore uzskata, ka ir nepieciešams konstatēt vietu, kur fotogrāfija ir uzņemta. Tomēr Autore piekrīt viedoklim, ka šajā kontekstā nevar aprobežoties tikai ar publisku un privātu telpu iedalījumu. Ir nepieciešams arī izvērtēt, vai personai bija pamats rēķināties ar savu darbību privātumu. No tā izriet, ka arī tad, ja šāds pamats ir bijis, personas neatļauta fotografēšana, kas ir tiesības uz privāto aizskārums, var tikt pārkāpts arī tādā vietā, kura formāli ir uzskatāma par publisku telpu.¹⁷⁷

Ierobežojot tiesības uz vārda brīvību, nepieciešams nošķirt faktus vai ziņas no viedokļa vai vērtējuma. Atšķirība ir tāda, ka „fakti ir pakļaujami patiesības pārbaudei un to pastāvēšana var tikt pierādīta”¹⁷⁸. Taču viedoklis atspoguļo personas subjektīvo vērtējumu par kādu citu personu, šīs personas darbību vai kādu notikumu. „Tādēļ viedokļa un ziņas atšķirībai ir ļoti būtiska nozīme, jo izteikums var vienlaikus saturēt gan faktus, gan, pamatojoties uz tiem, izteiktu viedokli”.¹⁷⁹

3.3. Sabiedrībā zināmu jeb publisko personu tiesības uz privāto dzīvi un izteiksmes (vārda) brīvības līdzsvarošana

Konvencijas 8.panta izpratnē personas privātums ir vērtējams, ņemot vērā attiecīgās personas lomu un stāvokli sabiedrībā. ECT ir atzinusi daļēju tā saucamo publisko jeb sabiedrībā plaši zināmo personību aizsardzības ierobežošanu. „1998.gada 26.jūnijā Eiropas Padomes Parlamentārās asamblejas rezolūcijā Nr.1165(1998) Par tiesībām uz privātumu (turpmāk – Rezolūcija Nr.1165)” publiska persona ir šādi definēta: „Publiskas personības ir personas, kas ieņem valstiskus amatus un/vai izmanto valsts resursus un, vispārīgi runājot, visas tās personas, kas spēlē lomu sabiedriskajā dzīvē, un nav nozīmes, vai tā būtu politika, ekonomika, māksla, sociālā sfēra, sports vai jebkura cita joma.”¹⁸⁰ No iepriekšminētā ir secināms, ka publiska personība ir sabiedrībā atpazīstama persona, kas savas darbību, aktivitāšu rezultātā ieguvusi sabiedrības uzmanību.¹⁸¹

¹⁷⁶ Zikmane A., Markvarts R. Eiropas Cilvēktiesību tiesas prakse, līdzsvarojošas tiesības uz privātās un ģimenes dzīves neaizskaramību un izteiksmes brīvību. Rīga, 2016, 5.lpp. Pieejams: http://www.at.gov.lv/files/uploads/file/s/6_Judikatura/Tiesu_prakses_apkopojumi/2016/ECT_8_10_pants_10_05_2016_read_only.docx [aplūkots 27.10.2017.]

¹⁷⁷ Matule S., 2007, 9.lpp.

¹⁷⁸ Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 20.02.2008.spriedums lietā Nr.SK-73, 10.punkts.

¹⁷⁹ Ibid

¹⁸⁰ Danovskis E., Ruķers M, Lībiņa-Egner I, 2011, 238.lpp.

¹⁸¹ Danovskis E., Ruķers M, Lībiņa-Egner I, 2011, 249.lpp.

Saskaņā ar iepriekšminēto publiskās personas ir iedalāmas divējādi – personas, kurām ir kāda loma valsts sabiedriskajā dzīvē, un personas, kas pilda valstiskus amatus. Izejot no iepriekšminētā Eiropas Padome ir atzinusi, ka „noteiktos sevišķos apstākļos arī par zināmiem publisku personību, īpaši, politiķu, privātās dzīves aspektiem ir pieļaujams ziņot sabiedrībai, bet raksti un attēli, par personām, kas nepilda oficiālas funkcijas valstī, pauž tikai detaļas par tās personisko dzīvi.” Eiropas Cilvēktiesību tiesa ir uzsvērusi to, ka galvenais, kas ir jānoskaidro, ir tas, vai šī konkrētā persona ar savām darbībām ir kļuvusi sabiedrībā atpazīstama, piemēram, politiķis, pildot savas funkcijas, kas tiek veiktas sabiedrības labā, iegūst atpazīstamību sabiedrībā. Mazāka nozīme ir tam, vai šīs personas attēls sabiedrībā ir vai nav pazīstams.¹⁸²

Sabiedrībā var pastāvēt ilgstoša vai pārejoša interese par kādu personu. Austrijā, Šveicē un Vācijā ir izveidota teorija, kuras pamatā publiskās personas tiek iedalītas **absolūtās publiskās personās un relatīvās publiskās personās**. Piemēram, Vācijā kā absolūta publiska persona ir uzskatāma tāda, par kuru sabiedrībā pastāv interese attiecībā uz visu, kas saistīts ar šīs personas darbībām, aktivitātēm jeb daļību sabiedriskajā vidē, bet nav saistīts ar šīs personas privāto dzīvi. Tam, kā šī publiskā persona ir ieguvusi sabiedrības uzmanību, nav nozīmes, jo pastāvošajā judikatūrā ir nostiprināts, ka personas iedalīšana absolūtā publiskā personā vai relatīvā publiskā personā, ir atkarīgs tikai un vienīgi no sabiedrības intereses apjoma. No iepriekšminētā izriet, ka absolūtas publiskas personas var būt, piemēram, augstas valsts amatpersonas, slaveni un atzīti zinātnieki, politiķi, sabiedrībā iecienīti aktieri, mākslinieki utt. Tiek uzskatīts, ka absolūtā publiskā persona var zaudēt savu statusu gadījumos, kad sabiedrībā vairs nepastāv leģitīma interese par konkrēto personu, lai šī persona tiktu kvalificēta kā publiska persona. Attiecībā uz aktieriem, popzvaigznēm un prominentām personām, kuras darbojas televīzijas ēterā vai šovbiznesā, tiek uzskatīts, ka šīs personas pašas ar savu darbību ir publiskojušas savu attēlu sabiedrībai, tādējādi radījušas sabiedrības pastiprinātu interesi par savu personību. Saskaņā ar to tiesa ir lēmusi, ka šādas personas savas tiesības uz attēlu pēc pašas iniciatīvas un labprātīgi ir nodevušas sabiedrības interesei. Tomēr gadījumos, kad publiskotais attēls aizskar šādas publiskas personas godu vai cieņu vai ģimenes locekļu privāto dzīvi, šīs personas var atsaukties uz sev piederošajām aizsargātajām interesēm.¹⁸³

Atšķirībā no absolūtām publiskām personām, relatīvas publiskas personas ir personas, kuras ieguvušas sabiedrības uzmanību un interesi, pamatojoties uz kādu notikumu ārpus šīs publiskās personas privātās dzīves. Vācijas Federālā Konstitucionālā tiesa šādas personas ir nodēvējusi par „relatīvām mūsdienu vēstures personām”. Tas nozīmē, ka relatīvās publiskās

¹⁸² Lībiņa I., 2006, 239.lpp.

¹⁸³ Ibid

personas kritērijs un noteicošais faktors, ir šīs personas atpazīstamību izraisošais, saistošais mūsdienu vēsture notikums, nevis šīs personas attēla publiskošana. Relatīvas publiskas personas gadījumā galvenais priekšnoteikums ir attēla publiskošana, kurai tiešā veidā tikai un vienīgi ir jābūt saistītai ar konkrēto notikumu, nevis šī attēlotā indivīda personību. Relatīvai publiskai personai piešķirtais statuss ir attiecināms tikai un vienīgi uz laika posmu, kad konkrētais notikums ir atzīts par attaisnojamu sabiedrības intereses objektu. Piemēram, Šveices tiesa par relatīvu publisku personu ir atzinusi „kādreizējo UBS bankas apsargu Kristofu Meiliju, kurš 1997.gadā paglāba no iznīcināšanas vēsturiskus bankas dokumentus par Vācijas nacionālsocialistiskā režīma laika naudas plūsmām bankā un tādējādi apliecināja UBS bankas līdzdalību vairākos darījumos ar holokausta rezultātā iegūtajiem līdzekļiem”.¹⁸⁴ Austrijas, Šveices un Vācijas judikatūrā kā relatīvas publiskas personas ir atzītas arī absolūto publisko personu tuvinieki, kā arī viņu pavadošās personas, tā arī personas ar cietušā, apsūdzētā vai tiesājamā statusu kriminālprocesā, kā arī vēl citas personas. Taču attiecībā uz absolūto publisko personu tuviniekiem vai pavadošajam personām nozīmīga un izšķiroša ir sakarība, kādā attēlotā persona ir uzskatāma par sabiedrības interešu objektu jeb kalpo sabiedrības attaisnotajām interesēm.¹⁸⁵

ECT praksē ir atzīts, ka gan fotogrāfiju, gan rakstu publicēšana rosina diskusijas sabiedrībā par tai nozīmīgām tēmām. Taču fotogrāfiju un rakstu publicēšana ar mērķi tikai apmierināt sabiedrības ziņkāri nav atzīstama par nepieciešamu sabiedrības interesēs. Tādos gadījumos izteiksmes brīvības aizsardzība ir jāinterpretē šauri. Izteiksmes brīvība ietver arī fotogrāfiju uzņemšanu un publicēšanu, tomēr arī šajā kontekstā ir nepieciešams aizsargāt personas tiesības un reputāciju. Fotogrāfijas, kas ir publicētas interneta portālos vai bulvārpresē, bieži vien ir uzņemtas tieši uzmācīgā atmosfērā, un tādējādi personai var izsaukt dziļu privātās dzīves aizskārumu, kā arī pat sajūtu, ka personu izseko.¹⁸⁶

Vērtējot, vai publisku personu fotogrāfija ir saistīta ar sabiedrības pamatotām interesēm, tiesai ir jāvērtē, kādos apstākļos fotogrāfijas ir uzņemtas, un jāveic tiesību uz privātās dzīves neaizskaramību un tiesības uz izteiksmes brīvības līdzsvarošanu.¹⁸⁷ Šajā kontekstā ir

¹⁸⁴ Lībiņa I., 2006, 240.lpp.

¹⁸⁵ Ibid

¹⁸⁶ Zikmane A., Markvarts R. Eiropas Cilvēktiesību tiesas prakse, līdzsvarojošas tiesības uz privātās un ģimenes dzīves neaizskaramību un izteiksmes brīvību. Rīga, 2016. Pieejams: http://www.at.gov.lv/files/uploads/files/6_Ju_dikatura/Tiesu_prakses_apkopojumi/2016/ECT_8_10_pants_10_05_2016_read_only.docx, 18.lpp. [aplūkots 27. 10.2017.]

¹⁸⁷ Zikmane A., Markvarts R. Eiropas Cilvēktiesību tiesas prakse, līdzsvarojošas tiesības uz privātās un ģimenes dzīves neaizskaramību un izteiksmes brīvību. Rīga, 2016. Pieejams: http://www.at.gov.lv/files/uploads/files/6_Ju_dikatura/Tiesu_prakses_apkopojumi/2016/ECT_8_10_pants_10_05_2016_read_only.docx, 18.lpp. [aplūkots 27. 10.2017.]

nepieciešams pieminēt *ECT 2004.gada 24.jūnija spriedumu lietā Von Hannover pret Vāciju*¹⁸⁸, kurā princese Karolīna, Monako prinča Renē ģimenes locekle, kopš deviņdesmito gadu sākuma vairākās Eiropas valstu tiesās centās panākt, lai dzeltenajai presei tiktu aizliegts publicēt fotogrāfijas par viņas privāto dzīvi. Autore veiks šā sprieduma detalizētu aprakstu, jo daudzos Latvijas tiesu prakses spriedumos, kuru pamatā ir tiesību uz privāto dzīvi un tiesību uz vārda brīvību līdzsvarošana, Latvijas Republikas Augstākā tiesa savus argumentus ir pamatojusi tieši ar šajā spriedumā gūtajām atziņām.¹⁸⁹

1997.gada 27.februārī kādā Vācijas žurnālā tika publicētas fotogrāfijas par princeses Karolīnas slēpošanu atvaļinājumā. 1997.gada 13.martā tieši šajā pašā žurnālā bija ievietotas fotogrāfijas, fotogrāfiju reportāža nosaukums bija „Skūpst. Vai: tagad viņi vairs neslēpjas”¹⁹⁰ un „Ar princesi Karolīnu Parīzes ielās”¹⁹¹, un 1997.gada 10.aprīlī tika publicētas vairākas fotogrāfijas ar princi Ernstu Albertu von Hannoveru un princesi Karolīnu. „Žurnālā *Neue Post* 1997.gadā savukārt tika publicētas visai neskaidras fotogrāfijas par princeses Karolīnas atpūtu Montekarlo pludmales klubā, kur viņa tērpusies peldkostīmā.”¹⁹² Publikācijai dots virsraksts „Princis Ernsts Augusts spēlē dūru cīņas, un princese Karolīna nokrīt uz deguna”.¹⁹³ Vācijas tiesu instances neapmierināja Karolīnas prasību pret Vācijas preses izdevumiem. Vācijas tiesas pamatojās uz Vācijas civiltiesisko regulējumu un tiesu praksi, nosakot, ka publisko personu privātā dzīve beidzas mājas durvju priekšā, minot argumentu, ka princese Karolīna ir fotografēta tikai un vienīgi publiskās vietās. Vācijas Federālā Augstākā tiesa atzina, ka sabiedrībai piemīt leģitīma interese uzzināt, kā princese Karolīna izturas sabiedrībā un kur viņa uzturas, tādējādi, lai arī šajās fotogrāfijās ir redzama princeses Karolīnas privātā ikdienas dzīve, nevis profesionālo un reprezentācijas pienākumu pildīšana, „viņai ir jāpacieš šāda „sabiedrības uzraugošā acs” (*public eye*-angļu val.)”.¹⁹⁴ Vācijas tiesa atzina, ka „apstākļi, ka prese pilda sabiedriskā viedokļa veidošanas funkciju, neizslēdz izklaides jomu no preses konstitucionālās aizsardzības. Vācijas tiesa uzsvēra, ka sabiedriskā viedokļa veidošana un izklaides joma viena otru neizslēdz un neatrodas savstarpējā pretrunā. Arī izklaidei esot nozīmīga loma viedokļa veidošanā nekā tikai tīrs faktu materiāls, un tā nereti varot pat vairāk ietekmēt viedokļa veidošanos nekā tikai tīrs faktu materiāls. Sabiedrībā pazīstamu publisko personu dzīvesveids

¹⁸⁸ ECT 07.02.2012. spriedums lietā von Hannover pret Vāciju (iesnieguma Nr.40660/08). Pieejams: <http://194.242.234.211/documents/10160/2055471/EHCR++CASE+OF+VON+HANNOVER+v.+GERMANY+No.+2.pdf> [aplūkots 11.11.2017.]

¹⁸⁹ Lībiņa I., 2006, 241.lpp.

¹⁹⁰ Ibid

¹⁹¹ Ibid

¹⁹² Ibid

¹⁹³ Ibid

¹⁹⁴ Ibid

bieži vien kļūstot par paraugu un pamatu daudzu citu cilvēku dzīvei.”¹⁹⁵ Tādējādi iepriekšminētais ir pamats sabiedriskajai interesei uzzināt par sabiedrībā zināmu personu privātās dzīves notikumiem, neskatoties uz to, vai tie ir pozitīvi vai negatīvi. Vācijas tiesa uzskatīja, ka sabiedrībai piemīt leģitīma interese izvērtēt savu elku vai paraugu, kam tā vēlas līdzināties. Vācijas tiesa norādīja, ka, ierobežojot sabiedrībā pazīstamu personu privātās dzīves fotogrāfijas, un aprobežojoties tikai ar informāciju par oficiāliem pasākumiem, „tiktu radīta selektīva informācijas pieejamība un izveidotais viedoklis nebūtu objektīvs.”¹⁹⁶ Taču ECT savā spriedumā pamatojās uz iepriekšminēto Parlamentārās asamblejas rezolūcijas Nr.1165 (1998) *par tiesībām uz privātumu*¹⁹⁷ nozīmīgumu (turpmāk – Rezolūcija) 10.punktu, kurā ir minēts, ka ir „svarīgi atrast līdzsvaru starp abu pušu pamattiesībām, jo gan personas tiesības uz privāto dzīvi respektēšana, gan vārda brīvība ir vienlīdz svarīgas pamattiesības un valstu pienākums ir nodrošināt Konvencijā noteikto to aizsardzību.” Rezolūcijas 12.punktā ir minēts, ka Konvencijas 8.pantā noregulētā privātuma aizsardzība attiecas ne tikai uz indivīda privātās dzīves aizsardzību no publiskās varas institūciju iejaukšanās, bet tā ir attiecināma arī uz aizsardzību pret citām privātpersonām, ieskaitot plašsaziņas līdzekļus, tajā skaitā to pārstāvjus. Ar šīs Rezolūcijas palīdzību Eiropas Padomes Parlamentārā asamblejas dalībvalstīm ir uzdots uzdevums nodrošināt nacionālajā tiesiskajā regulējumā ietvert pastāvošās privātuma aizsardzības garantijas, nodrošināt aizskartajām personām tiesības civiltiesiskā ceļā prasīt nodarīto zaudējumu atlīdzību par neatļautu iejaukšanos personas privātajā dzīvē, kā arī Eiropas Padomes Parlamentārā asambleja plašsaziņas līdzekļiem ir noteikusi atbildību par materiālu, kas pārkāpj personas privātās neaizskaramību, publiskošanu.¹⁹⁸

Šajā spriedumā ECT atzina, ka Konvencija valstīm uzliek pienākumu savā darbībā ievērot Konvencijā nostiprināto privātās dzīves aizsardzību, un izveidot darboties spējīgu regulējošu mehānismu, kas spēj nodrošināt personas privātās, kā arī ģimenes dzīves efektīvu respektēšanu visās jomās, kurās bez tiešas valsts līdzdalības tiek skartas attiecības starp divām personām. ECT savā spriedumā norāda, ka iepriekšminētais attiecas arī uz personas fotogrāfiju neatļautu iegūšanu, kā arī izmantošanu, kas ir pretēja personas privātās dzīves interesēm. Tādējādi ECT atzina, ka Vācijas valsts nav pietiekami nodrošinājusi aizsardzību, „veicot savu starptautisko tiesību aizsardzības pienākumus.”¹⁹⁹ Pēc ECT uzskata, ir nepieciešams „nošķirt ziņu faktus – pat strīdīgus un diskutablus, kas demokrātiskā sabiedrībā varētu izvērst debates par politiķiem un viņiem uzticēto funkciju izpildi, no privātās dzīves detaļu nodošanas sabiedrībai, vēl jo

¹⁹⁵ Lībiņa I., 2006, 242.lpp.

¹⁹⁶ Ibid, 241-242.lpp.

¹⁹⁷ Ibid, 242.lpp.

¹⁹⁸ Ibid

¹⁹⁹ Ibid

vairāk attiecībā uz tādām personām, kurām nav uzticēta oficiālu valstisku funkciju veikšana, jo preses un citu plašsaziņas nozīmīgā „sargsuņa” (*watchdog* – angļu val.) loma demokrātiskā sabiedrībā ir piešķirama un attiecināma tikai un vienīgi uz tādu informāciju, kas var radīt objektīvi pamatotu interesi demokrātiskas valsts sabiedrībā.”²⁰⁰ Ņemot vērā iepriekšminēto, ECT atzina, ka sabiedrībai nav leģitīmas un pamatotas intereses uzzināt par princeses Karolīnas uzvedību un rīcību viņas privātās dzīves ietvaros, lai arī princese Karolīna ir sabiedrībā pazīstama persona. Un, ja arī šāda interese ir, tā nebauda Konvencijas aizsardzību. ²⁰¹

Attiecībā uz attēlu publicēšanu, tad, kā jau iepriekš tika noskaidrots, izteiksmes brīvības kontekstā ir pieļaujams augstāks kritikas sliekšnis attiecībā uz politiķiem nekā uz privātpersonām. ECT 2002.gada 21.februāra lēmumā lietā *Schussel pret Austriju*, kurā Austrijas premjerministra vietnieks izteica sūdzību par to, ka viņa attēls tiek izmantots uz uzlīmēm, kurās premjerministra vietnieka seja daļēji ir „aizklāta ar labēji noskaņotā politiķa *Jorg Haider* seju”.²⁰² Un papildus šim attēlam ir lozungs, kurā rakstīts: ”Sabiedriskās drošības un izglītības apdraudētājiem ir viena seja”.²⁰³ ECT atteicās pieņemt Austrijas premjerministra vietnieka pieteikumu, pamatojoties uz to, ka Austrijas Augstākā tiesa ir „pareizi samērojusi iesniedzēja tiesības uz viņa attēla izmantošanu un sabiedrības intereses apspriest politiskos procesus, ko sargā izteiksmes brīvība (Konvencijas 10.pants), kas pieļauj augstāku kritikas sliekšni attiecībā uz politiķiem, salīdzinot ar privātpersonām”.²⁰⁴

Attiecībā uz publisku personu slepkavības vietas fotogrāfiju publicēšanu sabiedrībā plaši pieejamā izdevumā, ECT ir atzinusi, ka tādā veidā tiek paaugstinātas upura radnieku ciešanas, kā arī tiek aizskartas viņu tiesības uz privātās dzīves neaizskaramību. ECT 2007.gada 14.jūnija spriedumā lietā *Hachette Filipacchi Associes pret Franciju* Francijas prefekta atraitne, kā arī bērni „lūdza tiesu konfiscēt žurnāla eksemplārus un aizliegt to turpmāku pārdošanu”²⁰⁵. Šajā rakstā tika publicēts raksts un fotogrāfija, kurā redzams noslepkavotais Francijas prefekts, guļot asins peļķē. Savukārt izdevējs sūdzējās par uzlikto pienākumu publicēt paziņojumu, sabiedrību informējot par to, ka fotogrāfija publicēta bez prefekta ģimenes atļaujas. Par šā pienākuma neievērošanu draudēja sods. ECT šajā lietā atzina, ka nav manāms Konvencijas 10.panta pārkāpums, pamatojoties uz to, ka Francijas Augstākās tiesas „pamatojums bija pietiekams un samērīgs ar leģitīmo mērķi aizsargāt citu personu tiesības, tāpēc piemērotais līdzeklis bijis

²⁰⁰ Lībiņa I., 2006, 242.lpp.

²⁰¹ Ibid

²⁰² Zikmane A., Markvarts R. Eiropas Cilvēktiesību tiesas prakse, līdzsvarojot tiesības uz privātās un ģimenes dzīves neaizskaramību un izteiksmes brīvību. Rīga, 2016, 19.lpp.Pieejams: http://www.at.gov.lv/files/uploads/file/s/6_Judikatura/Tiesu_prakses_apkopojumi/2016/ECT_8_10_pants_10_05_2016_read_only.docx, [aplūkots 07.11.2017.]

²⁰³ Ibid.

²⁰⁴ Ibid

²⁰⁵ Ibid

nepieciešams sabiedrībā”²⁰⁶. ECT atzina, ka fotogrāfijas publicēšana sabiedrībai plaši pieejamā izdevumā pastiprināja upura radnieku ciešanas, tādēļ ir pamatoti pārkāptas Konvencijas 8.pantā minētās tiesības. ECT arī secina, ka Francijas tiesas ir izvēlējušās ierobežošanas līdzekli, kas vismazāk ierobežo izteiksmes brīvību, uzliekot pienākumu, nevis confiscēt aizskarošo publikāciju, bet gan uzliekot pienākumu publicēt paziņojumu.²⁰⁷

Slepeni uzņemtās fotogrāfijas, kas ir godu aizskarošas, var negatīvi ietekmēt personas veselības stāvokli un ietekmēt tās ārstēšanos. Tādēļ šādas fotogrāfijas publicēšana nav nepieciešama, lai tiktu nodrošināta attiecīgās publikācijas, kurā aprakstīti konkrētie notikumi, ticamība. ECT atzīst, ka šādas fotogrāfijas publicēšana neizraisa sabiedrības vispārējo interesi. ECT 2011.gada 18.janvāra spriedumā lietā *Mgn Limited pret Lielbritāniju*, kurā iesniedzējs, kas bija kāda Lielbritānijas diena laikraksta izdevējs, bija publicējis rakstu par kādas slavenas modeles ārstēšanos no narkotiku atkarības. Rakstam tika pievienota arī fotogrāfija, un viena no šīm fotogrāfijām tika uzņemta slepeni, atrodoties netālu no rehabilitācijas centra, kurā modele ārstējās. Modeles advokāts sūdzējās par klienta privātuma aizskārumu, kam sekoja vēl divu rakstu ar fotogrāfijām publicēšana, kuros tika kritizēts modele un viņas dzīvesveids, kā arī modeles prasība ievērot privātumu. Izdevējs sūdzējās nacionālajā tiesā par viņa izteiksmes brīvības aizskārumu, taču Lordu palāta atzina, ka ir aizskartas modeles tiesības uz privātās dzīves neaizskaramību. ECT atzina, ka nav pārkāpts Konvencijas 10.pants, „uzliekot pienākumu maksāt kompensāciju par konfidencialitātes aizskārumu”. Sakarā ar to, ka iepriekšminētās fotogrāfijas tika uzņemtas slepeni, šo fotogrāfiju publicēšana nebija nepieciešama, lai tiktu nodrošināta izdevēja raksta ticamība. Sabiedrības vispārīgo interešu apmierināšanai pietiktu, ja tiktu publicēts tikai pats raksts, kurā aprakstīta modeles atkarība un tās ārstēšana. ECT vienlaicīgi arī atzina, ka ir pārkāpts Konvencijas 10.pants, izdevējam uzliekot pienākumu segt visus modeles pakalpojumu izdevumus. Lai arī likumā ir paredzētas tiesības uz izdevumu kompensāciju par advokātu pakalpojumiem, ECT atzina, ka prasītāja ir turīga, tādējādi nav pakļauta riskam uz tiesa aizsardzības nesāņemšanu finansiālu apsvērumu dēļ. Tādēļ šis pienākums kompensēt izdevumus par advokāta pakalpojumiem ir uzskatāms par nesamērīgu ar leģitīmo mērķi, vienlaicīgi arī ņemot vērā, ka valstīm ir šajā jautājumā ir piešķirta plaša rīcības brīvība.²⁰⁸

²⁰⁶ Zikmane A., Markvarts R. Eiropas Cilvēktiesību tiesas prakse, līdzsvarojot tiesības uz privātās un ģimenes dzīves neaizskaramību un izteiksmes brīvību. Rīga, 2016, 20.lpp.Pieejams: http://www.at.gov.lv/files/uploads/files/6_Judikatura/Tiesu_prakses_apkopojumi/2016/ECT_8_10_pants_10_05_2016_read_only.docx, [aplūkots 07.11.2017.]

²⁰⁷ Ibid

²⁰⁸ Ibid

Attiecībā uz gadījumiem, kad tiek publicētas fotogrāfijas, kuras nav personas tiesību aizskarošas un kurās redzamas sabiedrībā pazīstamas personas, kā arī uzņemtas sabiedrībai pieejamā vietā, ECT ir atzinusi, ka tādos gadījumos nepastāv Konvencijas 8.panta pārkāpums. ECT 2014.gada 16.janvāra spriedumā lietā *Lillo-Stenberg un Saether pret Norvēģiju* pastāvēja iepriekšminētie apstākļi. Iesniedzēji bija Norvēģijā sabiedrībā pazīstams mūziķis un aktrise, kuri sūdzējās par privātās dzīves aizskārums, kas, viņuprāt, izpaudās ar žurnālā publicētu rakstu par viņu kāzām. Žurnālā tika publicētas vairākas fotogrāfijas, kurā bija redzama pati līgava, viņas tēvs un līgavas māsa, laivā ierodoties uz kāzu ceremoniju un atgriežoties no ceremonijas. Norvēģijas Augstākā tiesa atzina, ka iesniedzēju tiesības netika pārkāptas, jo ceremonijas norisinājās sabiedrībai pieejamā vietā, kā arī pats raksts nebija aizskarošs vai kaut kādā veidā negatīvs. Arī ECT atzina, ka šajā sakarā nav Konvencijas 8.panta pārkāpums, ņemot vērā Norvēģijas tiesu izvirzītos argumentus, un to, ka nacionālajām tiesām ir rīcības brīvība interešu līdzsvarošanā.²⁰⁹

Tomēr gadījumos, kad kāda publikācija ir devusi ieguldījumu kāda jautājuma atspoguļošanā, par kuru pastāv vispārīga „sabiedrības interese, tā ietilpst izteiksmes brīvības robežās”. Tas attiecas uz gadījumiem, kad tiek publiskots publikas personas attēls. Šajā kontekstā ir jāpiemin ECT 2005.gada 10.novembra spriedums lietā *Couderc un Hachette Filipacchi Associes pret Franciju*. Kāds britu laikraksts publicēja rakstu, kurā „*Coste* kundze apgalvoja, ka viņas dēla tēvs ir Monako princis *Albert Grimaldi*, kā arī norādīja, ka laikrakstā *Paris Match* gaidāmā publikācija sniegs plašāku informāciju par šo faktu.” Monako princis vērsās pie laikraksta *Paris Match* izdevēja un lūdza šo rakstu nublicēt. Par spīti tam raksts tika publicēts. Rakstā tika publicēta intervija ar *Coste* kundzi, un papildus tam tika publicēta arī fotogrāfija, kurā ir redzams princis Alberts ar bērnu rokās. Tiesa noteica laikraksta *Paris Match* izdevējam maksāt kompensāciju 50 000 eiro apmērā, kā arī „publicēt uz žurnāla vāka virsrakstu „Pēc Monako prinča Alberta II prasības tiesa nolemj sodīt *Paris Match*”.

ECT atzina, ka ir noticis Konvencijas 10.panta pārkāpums. ECT atzina, ka „prinča Alberta privātās dzīves aizsardzība un tiesības uz attēlu nav pietiekams pamatojums izteiksmes brīvības ierobežojumam”. Nacionālā tiesa nav pareizi līdzsvarojusi intereses. Publikācija ir devusi ieguldījumu jautājuma apspriešanā, kas izraisa vispārīgu sabiedrības interesi. ECT paskaidroja, ka lai arī konkrētā publikācija ir attiecināma uz prinča Alberta privāto dzīvi, taču privātās dzīves elements, t.i. bērna esamība, atrodas ārpus privātās dzīves robežām, pamatojoties uz prinča kā valsts vadītāja publiskajām funkcijām.

²⁰⁹ Zikmane A., Markvarts R. Eiropas Cilvēktiesību tiesas prakse, līdzsvarojot tiesības uz privātās un ģimenes dzīves neaizskaramību un izteiksmes brīvību. Rīga, 2016, 20.lpp.Pieejams: http://www.at.gov.lv/files/uploads/file/s/6/Judikatura/Tiesu_prakses_apkopojumi/2016/ECT_8_10_pants_10_05_2016_read_only.docx, [aplūkots 07.11.2017.]

Tomēr gadījumos, kad publicētā fotogrāfijā personas seja ir aizkrāsota, un šīs publikācijas mērķis nav iepriekšminētās personas privātās dzīves atklāšana sabiedrībai, bet gan citu fotogrāfijā redzamo personu privātās dzīves izklāstam, šāda publikācija nerada tiesību uz privātās dzīves aizskārumu. ECT 2016.gada 17.marta spriedumā lietā *Khan* pret Vāciju, iesniedzēji bija slavena futbolista nepilngadīgi bērni, kuru fotogrāfijas publicētas žurnālos. ECT atzina, ka šajā gadījumā nav konstatējams Konvencijas 8.panta pārkāpums. ECT atzina, ka „izdevējam noteiktais pienākums maksāt kompensāciju 85% apmērā no prasītās summas bija samērīgs, ņemot vērā tiesas konstatējumu, ka iesniedzēju sejas bija aizkrāsotas un tas varēja identificēt tikai pēc vecāku klātbūtnes un fotogrāfijas papildinošā teksta un ka publikācijas pamattēma bija iesniedzēju vecāku attiecības pēc šķiršanās, nevis iesniedzēju privātā dzīve.”²¹⁰

ECT savos spriedumos vairākkārt ir norādījusi, ka Konvencijas 8.pants aizsargā arī personas tiesības uz reputācijas aizsardzību, kas ir daļu no tiesībās uz privātās dzīves neaizskaramību. Tomēr šim reputācijas aizskārumam ir jāsasniedz zināms nopietnības līmenis, kā arī jāizpaužas tādā veidā, ka tiek radīts aizskārumus privātās dzīves neaizskaramībai.²¹¹ Lai arī publiskām personām pieļaujamās kritikas robežas ir plašākas attiecībā uz privātās dzīves neaizskaramību, tomēr šo personu reputācija ir aizsargājama, ja aizskaroši apgalvojumi attiecas uz šo personu privāto dzīvi.²¹²

Publiskām personām ir tiesības tikt aizsargātām pret baumu izplatīšanu, it īpaši, ja tas ir saistīts ar publisko personu privātās dzīves intīmiem aspektiem. ECT 2009.gada 4.jūnija spriedumā lietā *Standard Verlags GmbH* pret Austriju atzina, ka nav pārkāpts Konvencijas 10.pants, pamatojoties uz to, ka publiskas personas ir tiesīgas paļauties uz aizsargāšanu pret baumu izplatīšanu, kas saistītas ar šo personu privāto intīmo dzīvi. „Tādējādi izteiksmes brīvības ierobežojums atzīstams par nepieciešamu demokrātiskā sabiedrībā, lai aizsargātu citu personu reputāciju”.²¹³

Tomēr attiecībā uz publikācijām, kurās netiek minēta informācija par sabiedrībā pazīstamu personu privāto dzīvi, bet kurās tiek atklāti personas apcietināšanas apstākļi un kriminālprocesa gaita, neaizskar personas reputāciju. ECT 2012.gada 7.februāra spriedumā lietā *Axel Springer AG* pret Vāciju atzina, ka ir pārkāpts Konvencijas 10.pants, jo šajā lietā strīdus raksti bija attiecināmi uz publiskiem tiesvedības faktiem, kam ir pamatota sabiedrības interese. Aktieris, kurš sūdzējās par viņa privātās dzīves aizskārumu, ir sabiedrībā plaši

²¹⁰ Zikmane A., Markvarts R. Eiropas Cilvēktiesību tiesas prakse, līdzsvarojot tiesības uz privātās un ģimenes dzīves neaizskaramību un izteiksmes brīvību. Rīga, 2016, 21.lpp.

Pieejams: http://www.at.gov.lv/files/uploads/files/6_Judikatura/Tiesu_prakses_apkopojumi/2016/ECT_8_10_pants_10_05_2016_read_only.docx [aplūkots 12.11.2017.]

²¹¹ Ibid, 6.lpp.

²¹² Ibid, 6-7.lpp.

²¹³ Ibid, 6.lpp.

paazīstama persona, un fakts, ka viņš tika arestēts publiskā vietā un ka iepriekš intervijās atklājis privātās dzīves detaļas, samazina viņa iespējas paļauties, ka informācija par viņa privāto dzīvi tiks aizsargāta. Raksti neatklāja informāciju par aktiera privāto dzīvi, bet galvenokārt koncentrējās uz apcietināšanas apstākļiem un kriminālprocesa gaitu, tāpēc uzskatāms, ka iesniedzējs”, kas ir raksta autors un publicists– dienas laikraksta Bild izdevējs–„ir centies līdzsvarot intereses publicēt informāciju un aizsargāt aktiera privāto dzīvi.”²¹⁴

Kā jau iepriekš tika noskaidrots, tad pieļaujamās kritikas robežas attiecībā uz politiķiem ir plašākas nekā uz privātpersonām. Tas it īpaši attiecas uz gadījumiem, kad publiska persona (politiķis) ir paudis kontroversiālus uzskatus. ECT 2014.gada 17.aprīļa spriedumā lietā *Mladina d.d.Ljubljana pret Slovēniju* atzina, ka ir pārkāpts Konvencija 10.pants, pamatojoties uz to, ka „nacionālā tiesa nav vērtējusi ne kontekstu, kādā raksts rakstīts (aktīvas politiskās debates, ne izmantoto rakstības stilu (kas atbilst parlamenta deputātu provokatīvajiem izteikumiem un uzvedībai).” Tādēļ raksts nav uzskatāms par nepelnītu uzbrukumu deputātam, bet gan par repliku par deputāta uzvedību un izteikumiem, kas vērtējami kā homoseksuāļu izsmejošiem, un tādā veidā veicina negatīvu stereotipu veidošanos.

Kā jau iepriekšējās nodaļās tika noskaidrots, tad preseī ir nozīmīga loma, pildot valsts „sargsuņa” funkciju, tādā veidā informējot sabiedrību un veicinot valsts varas pārstāvju darbības caurredzamību. ECT 2017.gada 27.maija spriedumā lietā *Vides Aizsardzības Klubs pret Latviju* tika atzīts, ka ir pārkāpts Konvencijas 10.pants. Šajā lietā prasītājs, kas ir Vides aizsardzības klubs, kādā laikrakstā bija publicējis rezolūciju, kurā tika izteiktas „bažas par kāpu joslas zonas aizsardzību pagastā, kas atrodas Rīgas līča krastā, un, cita starpā, norādīts, ka pašvaldības padomes priekšsēdētāja parakstījusi nelikumīgus dokumentus, lēmumus un izziņas, veicinot kāpu joslas nelikumīgo apbūvi.” Pašvaldības padomes priekšsēdētāja iesniegusi sūdzību par goda un cieņas aizskaršanu. Tiesa noteica prasītājam kompensāciju 220 latu apmērā par iepriekšminētā goda un cieņas aizskaršanu, kā arī uzlikusi pienākumu atsaukt rezolūcijā minētos apgalvojumus. Savukārt, ECT atzina, ka tādā veidā ir pārkāpts Konvencijas 10.pants. Vides Aizsardzības klubs ir nevalstiska organizācija, kas ir specializējusies šajā jomā. Sūdzības iesniedzēja ir godprātīgi pildījusi „sargsuņa” lomu, pamatojoties uz likumu par vides aizsardzību. Lai Vides Aizsardzības Klubs varētu pildīt „sargsuņa” funkciju, organizācijai ir jābūt tiesīgai izplatīt faktus, kuriem ir pamatota sabiedrības interese, sniedzot savu izvērtējumu, kas ir nepieciešams valsts varas pārstāvju darbības caurredzamības veicināšanai. Šajos apstākļos ECT atzina, ka „fakts, ka pašvaldības vadītājs tiek kritizēts par visas pašvaldības

²¹⁴ Zikmane A., Markvarts R. Eiropas Cilvēktiesību tiesas prakse, līdzsvarojot tiesības uz privātās un ģimenes dzīves neaizskaramību un izteiksmes brīvību. Rīga, 2016, 7-8.lpp.
Pieejams: http://www.at.gov.lv/files/uploads/files/6_Judikatura/Tiesu_prakses_apkopojumi/2016/ECT_8_10_pants_10_05_2016_read_only.docx [aplūkots 12.11.2017.]

politiku, nevar tik kvalificēts kā brīvu uzskatu paušanas pārmērīga izmantošana.” Tā kā „rezolūcijas pieņemšanas brīdī vēl nebija zināms neviens oficiāls konstatējums par pašvaldības padomes priekšsēdētājas parakstīto dokumentu nelikumību”, sūdzības iesniedzējs ir izteicis savu biedru personisko viedokli. Un šajā situācijā nav pamata pieprasīt no sūdzības iesniedzēja novērtējuma patiesīgumu.

3.4. Privātpersonu tiesības uz privāto dzīvi un izteiksmes (vārda) brīvības līdzsvarošana

ECT spriedumā lietā „Fon Hannover pret Vāciju” ir atzinusi, ka it īpaši attiecībā uz privātpersonām, kurām nav uzticēta oficiālu valstisku funkciju izpilde, ir nepieciešams izvērtēt, vai ziņu fakti, kas presē ir sniegti plašākam sabiedrības lokam, iespējami varētu izvērst diskusijas demokrātiskā sabiedrībā.²¹⁵ Kā jau iepriekš tika noskaidrots, tad publiskām personām pieņemamās kritikas robežas attiecībā uz privātās dzīves ierobežošanu ir plašākas nekā privātpersonām. No tā izriet, ka, līdzsvarojot privātpersonas tiesības uz privāto dzīvi ar tiesībām uz vārda brīvību, ir stingri jāizvērtē šīs informācijas par privātpersonu nepieciešamību demokrātiskā sabiedrībā nonākšanu presē.

ECT praksē ir atzīts, ka gadījumos, kad persona nav sabiedrībā pazīstama, kā arī, ja nav pamats uzskatīt, ka šīs personas attēla publiskošana ir sabiedrībai nozīmīga, kā arī gadījumos, kad „publikācijā aplūkotā jautājuma izpratnei un stāsta ticamības nodrošināšanai nebija nozīmīgi atklāt personu identitāti un intīmās privātās dzīves detaļas, izteiksmes brīvības robežas ir tulkojamas šauri”. ECT 2012.gada 19.jūnija spriedumā lietā Kurier Zeitungsverlag und Druckerei GmbH pret Austriju un Krone Verlag GmbH pret Austriju, ECT atzina, ka nav pārkāpts Konvencijas 10.pants. Publikācijās tika aplūkoti sabiedrībai nozīmīgi jautājumi. Šajās publikācijās tika aprakstīts vecāku strīds par dēla aizgādību. Divās publikācijās tika atklāta dēla identitāte, kā arī informācija par ģimenes dzīvi, un papildus iepriekšminētajam tika publicētas arī fotogrāfijas, kurās dēls ir redzams ciešanu un izmisuma stāvoklī. Bet tā kā ne dēls, ne arī viņa vecāku nav sabiedrībā zināmas personas, nebija nepieciešams atklāt personu identitāti, kā arī intīmās dzīves detaļas, un nebija nepieciešams publicēt fotogrāfijas, lai pastiprinātu stāsta ticamību.

²¹⁵ ECT 07.02.2012. spriedums lietā von Hannover pret Vāciju (iesnieguma Nr.40660/08). Pieejams: <http://194.242.234.211/documents/10160/2055471/EHCR+-+CASE+OF+VON+HANNOVER+v.+GERMANY+No.+2.pdf> [aplūkots 12.11.2017.]

Attiecībā uz privātpersonu tiesību uz privāto dzīvi vārda brīvības kontekstā ir vērts pieminēt Latvijas Republikas Augstākās tiesa Senāta Civillietu departamenta 2013.gada 28.februāra spriedumu lietā Nr.SKC-11/2013. Šajā lietā Latvijas Republikas Augstākā tiesa (turpmāk – Senāts) saskatīja paralēles ar ECT 2012.gada 7.februāra spriedumu lietā Von Hannover pret Vāciju. Abos spriedumos tika noliegta demokrātiskas sabiedrības nepieciešamība uzzināt par konkrēto personu privātās dzīves detaļām. Lai arī vienā no spriedumiem tiek analizēta publiskas personas privātās dzīves aizsardzība, taču otrā – privātpersonas tiesības uz privāto dzīvi, ir redzams, ka, lai arī katra no šīm personām ieņem atšķirīgu stāvokli sabiedrībā, tām tomēr tiek nodrošināta privātās dzīves aizsardzība, ja tiek publicēti fakti, kas ir vērsti tikai un vienīgi uz kādas sabiedrības daļas ziņkāres apmierināšanu par konkrēto personu privātās dzīves detaļām.²¹⁶

Latvijas Republikas Augstākās tiesa Senāta Civillietu departamenta 2013.gada 28.februāra spriedumu lietā Nr.SKC-11/2013 persona A.S (turpmāk – Prasītāja) bija „cēlusi tiesā prasību pret SIA „Izdevniecība Rīgas Viļņi” un K.S., lūdzot piedzīt morālā kaitējuma atlīdzību Ls 9000 apmērā”, pamatojoties uz to, ka žurnāla „Kas Jauns” numurā kādā no lapaspusēm tika publicēts Prasītājas attēls. Šajā attēlā Prasītāja „bija redzama kopā ar savu krustmeitu B.L. baznīcas slēgtajā reliģiska rituāla (ceremonijas) laikā brīdī, kad Prasītāja nolasīja Pareizticīgās baznīcas „Svēto simbolu” un kristāmā vārdā deva solījumu Dievam.”²¹⁷

Šajā spriedumā Senāts atzina, ka, lai arī Satversmes 96.pants nodrošina indivīda tiesības uz privātās dzīves neaizskaramību, un Satversmes 100.pants nosaka, ka „īkvienam ir tiesības uz vārda brīvību, kas ietver tiesības brīvi iegūt, paturēt un izplatīt informāciju, paust savus uzskatus”, tomēr Satversmes 96.panta, kā arī 100.pantā nostiprinātās tiesības likumā paredzētajos gadījumos ir ierobežojamas saskaņā ar Satversmes 116.pantu, tādā veidā aizsargājot citu indivīdu tiesības, demokrātisku valsts iekārtu, sabiedrības labklājību, drošību un tikumību.²¹⁸

Senāts arī pamatojas uz Konvencijas 10.panta pirmo daļu, kas garantē vārda brīvību, tomēr kā Senāts norāda, tad „masu informācijas līdzekļiem ir jāuzņemas arī atbildība par tīražētās informācijas saturu”, jo saskaņā ar Konvencijas 10.panta otro daļu vārda brīvība „var tikt pakļauta tādām formalitātēm, nosacījumiem, ierobežojumiem vai sodiem, kas paredzēti likumā un nepieciešami demokrātiskā sabiedrībā, lai aizsargātu valsts drošības, teritoriālās vienotības vai sabiedriskās drošības intereses, nepieļautu nekārtības vai noziegumus,

²¹⁶ Augstākās tiesas 28.02.2013. spriedums lietā Nr.SKC-11/2013.

Pieejams: <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:rv4yTWa7XuAJ:at.gov.lv/files/files/11-sk-2013.doc+&cd=1&hl=lv&ct=clnk&gl=lv> [aplūkots 18.11.2017.]

²¹⁷ Ibid

²¹⁸ Ibid

aizsargātu veselību vai morāli, aizsargātu citu cilvēku reputāciju vai tiesības, nepieļautu konfidenciālās informācijas izpaušanu vai lai saglabātu tiesas autoritāti un objektivitāti.” Senāts pamatojas arī uz likuma „Par presi un citiem masu informācijas līdzekļiem” 7.panta, kurā norādīts, „ka ir aizliegta un saskaņā ar likumu tiek sodīta masu informācijas līdzekļu izmantošana, lai iejauktos personiskajā dzīvē”, kas sasaucas ar Konvencijas 8.panta pirmo daļu, kurā ir teikts, ka “ikvienam ir tiesības uz savas privātās un ģimenes dzīves, dzīvokļa un korespondences neaizskaramību”.²¹⁹

Nemot vērā iepriekšminēto, Senāts ir atzinis, ka saskaņā ar iepriekšminēto likuma „Par presi un citiem masu informācijas līdzekļiem” 7.pantu, kā arī saskaņā ar šī paša likuma 28.pantu, kas paredz, ka “kaitējums, arī morālais kaitējums, ko masu informācijas līdzeklis nodarījis fiziskajai un juridiskajai personai, sniedzot nepatiesas ziņas, ceļot neslavu, un aizskarot tās godu un cieņu, publicējot ziņas un informāciju, kuru publikācija aizliegta ar likumu, masu informācijas līdzeklim jāatlīdzina šai personai likumā noteiktajā kārtībā”, masu informācijas līdzeklis šajā gadījumā ir juridiski atbildīgs par morālā kaitējuma nodarīšanu, kas nodarīts, publicējot informāciju, tādējādi pārkāpjot šīs personas tiesības uz privāto dzīvi.²²⁰

Senāts atzina, ka fotografēšana bez attiecīgās personas piekrišanas, nevērtējot konkrēto situāciju, pati par sevi nav uzskatāma kā pārkāpums pret tiesībām uz privāto dzīvi. Tas nozīmē, ka nepietiek izdarīt abstraktu konstatējumu par to, ka persona ir fotografēta bez viņas piekrišanas. Pirmkārt, ir nepieciešams vērtēt konkrētus apstākļus, piemēram, to, kādos apstākļos fotografēšana ir notikusi. Attiecībā uz šo kritēriju, ir jāņem vērā, ka fotografēšana parasti nav vērtējama kā iejaukšanās personas privātajā dzīvē, ja tiek fotografēts publisks notikums publiskā vietā, t.i. atklātā, sabiedrības vairākumam vai visiem pieejamā vietā. Otrkārt, ir nepieciešams vērtēt, kādam nolūkam vai nolūkiem konkrētā persona ir fotografēta. Tas nozīmē, ka nepieciešams izvērtēt, vai fotografēšanai bija leģitīms mērķis, un vai tika ievērots samērīgums. Treškārt, jāizvērtē, ko darīja nofotografētā persona konkrētajā vietā. Tādējādi ir jāvērtē, vai nav pārkāptas nofotografētās personas tiesības uz „dziļi personisku privātās dzīves detaļu aizsardzību, izpaužot tās plašam sabiedrības lokam”²²¹. Ceturtkārt, ir jāvērtē, kā nofotografētais materiāls ir izmantots. Gadījumos, kad tiek publicēta informācija par sabiedrībā pazīstamu personu, tad ir jānošķir ziņu fakti, kas demokrātiskā sabiedrībā varētu radīt debates attiecībā uz politiķiem, attiecībā uz viņiem uzticētu funkciju izpildi no šo personu informācijas par viņu privātās dzīves nodošanas sabiedrībai. Vēl jo vairāk tas attiecas uz personām, kurām

²¹⁹ Augstākās tiesas 28.02.2013. spriedums lietā Nr.SKC-11/2013.

Pieejams: <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:rv4yTWa7XuAJ:at.gov.lv/files/files/11-sk-2013.doc+&cd=1&hl=lv&ct=clnk&gl=lv> [aplūkots 18.11.2017.]

²²⁰ Ibid

²²¹ Ibid

nav uzticēta oficiālu valstisku funkciju pildīšana, jo preses, kā arī citu masu informācijas līdzekļu loma tiesiskā demokrātiskā valstī un tās sabiedrībā attiecas tikai uz tādu informāciju, kam ir objektīva un pamatota interese tiesiskas un demokrātiskas valsts sabiedrībā. Attiecībā uz iepriekšminēto, Senāts pamatojas uz iepriekš minēto Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedumu lietā „Fon Hannover pret Vāciju”, kurā tika atzīts, ka, lai arī princese Karolīna ir sabiedrībā pazīstama persona, sabiedrībai nepiemīt leģitīmas un pamatotas intereses uzzināt par šīs personas uzvedību un rīcību viņas privātās dzīves ietvaros. Un, ja arī šādas intereses pastāv, tās nebauda aizsardzību Eiropas Cilvēktiesību konvencijas izpratnē.²²²

Senāts atzina, ka šajā gadījumā apelācijas instances tiesa, atzīstot, ka ir aizskarta personas privātā dzīvē, publicējot kristību ceremonijas norises laikā uzņemtās fotogrāfijas, kā arī morālā kaitējuma apmēra noteikšanā, ir balstījusies uz racionāliem un juridiskiem apsvērumiem, izvērtējot sekojošus tiesību pārkāpumu būtiskus apstākļus.²²³

Pirmkārt, fotografēšana un fotogrāfiju publicēšana tika veikta bez nofotografētās personas atļaujas saņemšanas. Šajā gadījumā ir vērts pieminēt ECT spriedumu lietā Hannover pret Vāciju (104.-107) punktu, kurā tika secināts, ka privātpersonai, kas sabiedrībā nav pazīstama, tieši „fotogrāfijas publicēšana var radīt būtiskāku aizskārumu nekā rakstveida publikācija.” Taču kā jau iepriekš tika noskaidrots, tad personas fotografēšana bez personas piekrišanas automātiski neierobežo personas tiesības uz privāto dzīvi.²²⁴

Otrkārt, fotografēšana nenotika publiskā pasākumā, tādēļ nofotografētajai personai bija tiesības paļauties uz to, ka šīs personas dalība kristību norises laikā būs privāta. Saskaņā ar „Pareizticīgās Svētās Trijādības Pārdaugavas baznīcas kristību rituāla noteikumiem, kuri izvietoti baznīcas priekšelpā, kristību rituāls šajā draudzē notiek pēc iespējas privāti, tamdēļ kristību laikā nepiederošām personām ieeja baptisterijā ir liegta, bet kristību filmēšana vai fotografēšana atļauta tikai kristāmā tuviniekiem jeb tām personām, kas kopā ar kristāmo atrodas baptisterijā”.²²⁵ Tomēr autore piekrīt viedoklim, ka tā kā ne vienmēr visas vietas var iedalīt publiskās vai privātās un lai izvairītos no šāda formāla iedalījuma negatīvām sekām, ir nepieciešams izvērtēt, vai personai attiecīgajos apstākļos, neskatoties uz fotogrāfijas uzņemšanas vietu, bija pamats rēķināties ar savas darbības privātumu. Gadījumā, ja šāds pamats pastāv, tiesības uz privāto dzīvi, fotografējot personu, varētu tikt pārkāptas arī vietā, kura formāli ir uzskatāma par publisku.²²⁶

²²² Augstākās tiesas 28.02.2013. spriedums lietā Nr.SK-11/2013.

Pieejams: <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:rv4yTWa7XuAJ:at.gov.lv/files/files/11-sk-2013.doc+&cd=1&hl=lv&ct=clnk&gl=lv> [aplūkots 18.11.2017.]

²²³ Ibid

²²⁴ Ibid

²²⁵ Ibid

²²⁶ Matule S., 2007, 9.lpp.

Treškārt, nofotografētā persona nav politiķis, kā arī valsts amatpersona, vai kāda cita publiska persona, kura veic kādas oficiālas valstiskas funkcijas. Tādējādi nav iemesls sabiedrības leģitīmai interesei par šo personu. Tajā pašā laikā publikācija ietver nofotografētās personas personiskās dzīves detaļas, tādēļ tā ir uzskatāma par nesamērīgu un neattaisnojamu iejaukšanos šīs personas privātajā dzīvē.²²⁷

Ceturtkārt, fotogrāfijas publikācijai nepiemīt leģitīms mērķis, jo nofotografētās personas attēls šajā gadījumā nav saistīts ar kādu sabiedriski nozīmīgu diskusiju, bet gan publicēšanas iemesls ir noteiktu lasītāju grupu interešu apmierināšana par konkrētās personas privātās dzīves detaļām.²²⁸

Pieckārt, „strīdus attēla publikācija kontekstā ar raksta saturu nav bijusi attaisnojama un samērīga”.²²⁹

Un visbeidzot prasītājas attēls tika publicēts komerciālos nolūkos tādā izdevumā, kura „tirāža 2008.gadā bija 60 000 eksemplāru”, tādā veidā padarot šo publikāciju atklātu Latvijas mērogiem samērā plašai sabiedrībai daļai.²³⁰

Senāts atzina, ka apelācijas instances tiesa bija pamatoti izvērtējusi un atzinusi morālā kaitējuma esamību, un piedzinusi samērīgu atlīdzinājumu par morālā kaitējuma nodarījumu. Un tiesa atbildētāja norādīto, ka ir ierobežota atbildētāja izteiksmes brīvība, nosakot un piedzenot morālo kompensāciju par fotogrāfijas publicēšanu, atzina par nepamatotu.²³¹

²²⁷ Augstākās tiesas 28.02.2013. spriedums lietā Nr. SKC-11/2013.

Pieejams: <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:rv4yTWa7XuAJ:at.gov.lv/files/files/11-sk-2013.doc+&cd=1&hl=lv&ct=clnk&gl=lv> [aplūkots 18.11.2017.]

²²⁸ Ibid

²²⁹ Ibid

²³⁰ Ibid

²³¹ Ibid

KOPSAVILKUMS

Pētījuma rezultātā Autore izvirza aizstāvēšanai šādas tēzes:

1. Tiesiskā demokrātiskā valstī, kuras pamatā ir tautas tieši vai pastarpināti īstenota politiskā vara jeb tautas pašvaldība, tautas liktenis ir neatdalāmi saistīts ar valsts likteni, kas pamato tautas tiesības iegūt informāciju, kas saistīta un attiecas uz valsti. Tādā veidā tauta ir spējīga īstenot efektīvu līdzdalību valsts procesos, kas valstī rada augstākus sociālos un politiskos apstākļus, kas pamatoto vārda brīvības nepieciešamību.

2. Tiesiskā demokrātiskā valstī neatkarīga prese pilda t.s. "sargsuņa funkciju", tādā veidā realizējot valsts pārvaldes atklātumu un caurskatāmību, kas palīdz kontrolēt valsts ļaunprātīgās varas izmantošanu un ļauj pārliecināties, ka sabiedrības uzticētās funkcijas tiek pildītas godīgi, efektīvi un saskaņā ar likumu. Tas pamato preses brīvības kā vārda brīvības nepieciešamību tiesiskā demokrātiskā valstī.

3. Preses brīvība iedalās ārējā preses brīvībā un iekšējā preses brīvībā. Autore uzskata, ka iekšējā preses brīvība var būt nepieciešama tajos gadījumos, kad lasītājs ir ieinteresēts noskaidrot tieši paša žurnālista viedokli, tomēr tā var būt traucējoša tādos gadījumos, kad lasītājam ir nepieciešams uzzināt, piemēram, kādas valsts amatpersonu viedokli, uz ko šī publikācija attiecas. Žurnālists vai kāds cits preses pārstāvis ir starpnieks starp tā saucamo rakstītāju un lasītāju, un šīs starpniecības ietvaros var būt vērojama rakstītāja subjektīvais viedoklis, kas var būt traucējošs objektīvās patiesības noskaidrošanā.

4. Satversmes 100.pantā nostiprināto tiesību saņemt informāciju formulējuma *prima facie* liecina, ka Satversmes 100.pantā paredzētās tiesības ir noteiktas, pamatojoties uz Paktā un Vispārējā Cilvēktiesību deklarācijā pastāvošo izpratni, kas paredz aktīvu informācijas meklēšanu atšķirībā no Konvencijas 10.panta, kurš to neparedz. Autore secina, ka arī Latvijas tiesu praksē, piemēram, Augstākās tiesas 01.07.2010. spriedumā lietā Nr.A42404707, ir atzīta šī aktīvās informācijas meklēšanas nepieciešamība.

5. Attiecībā uz personas attēla publicēšanu, kas ir viena no privātuma izpausmēm, personas tiesības uz privāto dzīvi un tiesības uz godu un cieņu ir savstarpēji ļoti cieši saistītas, tomēr privātās dzīves aizskārums nenozīmē automātisku cieņas un goda aizskaršanu, jo cieņas un goda aizskārums ir aizskarts tikai tad, kad personas attēls ir bijis izmantots vai arī izmainīts, lai informētu par jaunumiem, kas neatbilst konkrētajai personai un attēlā redzamajiem notikumiem.

6. Fotografēšana bez konkrētās personas piekrišanas, neizvērtējot pašu situāciju, nav automātiski uzskatāma par pārkāpumu pret tiesībām uz privāto dzīvi. Šajā kontekstā vērtējot, vai ir noticis tiesību pārkāpums, nevar aprobežoties tikai ar kritēriju, kas paredz vietas

iedalījumu publiskā vai privātā telpā. Autore uzskata, ka noteicošais faktors, kas ir jāvērtē, ir tas, vai fotografētajai personai ir bijis pamats rēķināties ar savas darbības privātumu.

7. Gan Latvijas, gan Eiropas Savienības un starptautisko tiesību regulējumā, kas aizsargā personas tiesības uz privāto dzīvi, nav vienotas definīcijas tiesībām uz privāto dzīvi, un nevienā tiesiskajā regulējumā nav konkrēti minētas privāto tiesību saturošie elementi, tādēļ, ņemot vērā ECT praksi, ir secināms, ka privātā dzīve ietver tādus elementus kā indivīda identitāte, fiziskā un garīgā integritāte, kas ietver personas godu un cieņu, personas dzīves telpu, personas seksuālās darbības, indivīda sociālās attiecības ar citiem indivīdiem.

8. Gan vārda brīvība, gan tiesības uz privāto dzīvi nav absolūtas, tās ierobežojamas saskaņā ar Satversmes 96.,100., kā arī 116.pantu, un Konvencijas 8.,10.pantu. Pamatojoties uz ECT praksi, autore secina, ka gadījumos, kad ir nepieciešams līdzsvarot tiesības uz vārda (preses) brīvību ar tiesībām uz privāto dzīvi, ir nepieciešams izvērtēt šādus kritērijus: publikācijas ieguldījumu, kas izraisa vai neizraisa vispārēju sabiedrības interesi; personas atpazīstamība sabiedrībā, kā arī publikācijas tēma; personas iepriekšējā rīcība, informācijas parādīšanās vai neparādīšanās kādā iepriekšējā publikācijā; informācijas ieguves metode, informācijas patiesīgums; publikācijas saturs, forma un tās izraisītās sekas.

9. Nosakot vārda brīvības un privātās dzīves savstarpējās robežas un līdzsvarojot šīs tiesības tiesiskā demokrātiskā valstī publiskām personām, pieļaujamās kritikas robežas attiecībā uz šo personu privātās dzīves ierobežošanu ir šaurākas nekā privātpersonām, jo publiskās personas neizbēgami vai apzināti pakļauj sevi un savu rīcību preses kontrolei. Tomēr gan privātpersonas, gan publiskas personas bauda tiesisko aizsardzību gadījumos, kad publikācijas atspoguļo tikai un vienīgi personas privāto dzīvi, kā arī šīs publikācijas vienīgais mērķis ir sabiedrības ziņkāres apmierināšana, kas neattaisno vispārējo sabiedrības interesi.

10. Izvērtējot nepieciešamību demokrātiskā sabiedrībā apstrīdētās iejaukšanās gadījumā, ECT ir jāvērtē, vai tā ir nepieciešama sabiedrības vajadzībām, vai tā ir uzskatāma par proporcionālu leģitīmajam mērķim un vai valsts varas iestāžu sniegtie motīvi ir atbilstoši un pietiekami tās īstenošanai. Attiecībā uz tiesībām uz privāto dzīvi un vārda brīvības ierobežošanu Konvencijas dalībvalstīm ir rīcības brīvība izvērtēt nepieciešamību iejaukties šajās tiesībās, kā arī veids, kā šī iejaukšanās tiek realizēta.

IZMANTOTĀS LITERATŪRAS UN JURIDISKO AKTU SARAKSTS

Literatūra

1. Biksiniece-Martinova L.Vārda brīvība vs.privātā dzīve. Pieejams: <http://providus.lv/article/varda-briviba-vs-privata-dzive>.
2. Bokiša I. Demokrātiskā kopābūšana. Pieejams: <http://providus.lv/article/demokratiska-kopabusana>.
3. Bušs K. Privātās dzīves neaizskaramības pamatprincipi Eiropā un ASV. Jurista Vārds, 2013, Nr.7/758. Pieejams: https://www.cobalt.legal/files/bundleNewsPost/2446/K_Buss_Privas_dzives_neaizskaramibas_pamatprincipi_Eiropa_ASV.pdf.
4. Danovskis E., Ruķers M, Lībiņa Egnere I. 96.Ikvienam ir tiesības uz privātās dzīves, mājokļa un korespondences neaizskaramību. Grām.: Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības. Autoru kolektīvs prof. R.Baloža zinātniskā vadībā. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011.
5. Demokrātijas pamati. Grāmata vispārizglītojošām skolām. Latvijas Universitātes Politikas zinātnes katedra; Zinātniskais redaktors E.Semanis. – R.:Zinātne, 1993.
6. Grigore-Bāra E., Kovaļevska A., Liepa L., Levits E., Mits M., Rezevska D., Rovenvalds J., Sniedzīte G.1.Latvija ir neatkarīga demokrātiska republika. Grām.: Latvijas Republikas Satversmes komentāri. Ievads. I nodaļa. Vispārējie noteikumi. Sagatavojis autoru kolektīvs. Prof.R.Baloža zinātniskajā vadībā, 2014. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2014.
7. Hajeks F. Tur, kur brīvība tikusi atņemta, tas vienmēr noticis, kādas cilvēkiem apsoltas jaunas brīvības vārdā. Pieejams: <https://aforismi.lv/aforisms/6573>.
8. Konstitucionālo tiesību komisijas viedoklis par Latvijas valsts konstitucionālajiem pamatiem un neaizskaramo Satversmes kodolu, Rīgā, 2012.gada 17.septembrī. Pieejams: www.president.lv.
9. Kučs A.100.Ikvienam ir tiesības uz vārda brīvību, kas ietver tiesības brīvi iegūt, paturēt un izplatīt informāciju, paust savus uzskatus. Cenzūra ir aizliegta. Grām.: Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības. Autoru kolektīvs prof.R.Baloža zinātniskā vadībā. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011.
10. Kučs A. Vārda brīvības robežas: goda un cieņas aizskaršana, naida kurināšana. Izdevniecība “Nordik”, 2004.
11. Latvijas Universitātes Politikas zinātnes katedra; zinātniskais redaktors E.Semanis. Demokrātijas pamati: Grāmata vispārizglītojošām skolām. Rīga: Zinātne, 1993.

12. Levits E. Preses brīvība – cilvēktiesības un demokrātijas institūcija. Grām.:Materiāli par preses brīvību un informācijas atklātību. SIA “AB Tiesiskās informācijas centrs”, 2000.
13. Lībiņa I. Personas tiesības uz attēlu saistībā ar privātās dzīves neaizskaramību salīdzinošo tiesību aspektā. Likums un Tiesības, 2006, Nr.8.
14. Matule S. Vai iespējams aizsargāt savu attēlu. Jurista Vārds, 2007, Nr.30.
15. Osipova S. Tiesiska valsts vai „tiesnešu valsts“. Jurista vārds, 2016, Nr.27 (930).
16. Pleps J. “116.Personas tiesības, kas noteiktas Satversmes deviņdesmit sestajā, deviņdesmit septītajā, deviņdesmit astotajā, simtajā, simt otrajā, simt trešajā, simt sestajā un simt astotajā pantā, var ierobežot likumā paredzētajos gadījumos, lai aizsargātu citu cilvēku tiesības, demokrātisko valsts iekārtu, sabiedrības drošību, labklājību un tikumību. Uz šajā pantā minēto nosacījumu pamata var ierobežot arī reliģiskās pārliecības paušanu.” Grām.: Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības. Autoru kolektīvs prof. R.Baloža zinātniskā vadībā. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011.
17. Pleps J., Pastars E., Plakane I. Konstitucionālās tiesības. Papildināts un pārstrādāts izdevums. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2014.
18. Stafecka L. Mēs demokrātijā. Pieejams: http://delna.lv/wp-content/uploads/old_files/mes-demokratija.pdf.
19. Veinberga S. Mediju misija. Preses attīstības tendences Latvijā pēc valsts neatkarības atjaunošanas (1990-2010), Rīga: Zvaigzne ABC, 2010.
20. Zikmane A., Markvarts R. Eiropas Cilvēktiesību tiesas prakse, līdzsvarojot tiesības uz privātās un ģimenes dzīves neaizskaramību un izteiksmes brīvību. Rīga, 2016. Pieejams: http://www.at.gov.lv/files/uploads/files/6_Judikatura/Tiesu_prakses_apkopojumi/2016/ECT_8_10_pants_10_05_2016_read_only.docx.
21. Alexander Meiklejohn. Pieejams: https://en.wikipedia.org/wiki/Alexander_Meiklejohn.
22. Aristotle. Politics. Book IV. <http://classics.mit.edu/Aristotle/politics.4.four.html>.
23. Barendt E. Freedom of Speech. Oxford: Oxford University Press, 2005.
24. Freedom of expression & media. Pieejams: <http://www.cilvektiesibugids.lv/en/themes/freedom-of-expression-media>.
25. Plato. The Republic. Book VIII. Pieejams: <http://classics.mit.edu/Plato/republic.9.viii.html>.
26. Sorensen G. DEMOCRACY AND DEMOCRATIZATION. Process and prospects in a Changing Wold. Westview Press, 1998.
27. Stuart J. M. Selected Writings of John Stuart Mill. [B.v.]: The New American Library, 1968.
28. WacksR. Privacy and media freedom. Oxford University press. 2013.
29. А.Б.Эктумаев. Свобода слова в решениях Европейского Суда по правам человека. Вестник Пермского Университета. Юридические науки, выпуск 3(13), 2011.

Normatīvie tiesību akti

1. ANO Vispārējā Cilvēktiesību deklarācija. Pieņemta 10.12.1948.[01.12.2017.red.].
2. Starptautiskais pakts par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām. Pieņemts: 16.12.1966.[02.12.2017.red].
3. Eiropas Padomes Parlamentārās asamblejas rezolūcija Nr.1165 (1998) “Par tiesībām uz privātumu”. Pieņemta 26.06.1998. [09.12.2017.red.]
3. Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija. Parakstīta Romā 04.11.1950. [01.10.2017.red.]
4. Latvijas Republikas Satversme: LV likums. Pieņemts 15.02.1922. [02.10.2017.red.]
5. Par presi un citiem masu informācijas līdzekļiem: LV likums. Pieņemts 20.12.1990. [02.10.2017.red.]
6. Valsts pārvaldes iekārtas likums: LV likums. Pieņemts: 06.06.2002.[12.11.2017.red.]

Tiesu prakses materiāli

1. ECT 07.12.1976. spriedums lietā Handyside v. The United Kingdom (iesnieguma Nr.5493/72).
2. ECT 06.05.2004. spriedums lietā Vides Aizsardzības Klubs pret Latviju (iesnieguma Nr.57829/00).
3. ECT 27.05.2004. spriedums lietā Vides Aizsardzības Klubs pret Latviju (iesnieguma Nr.57829/00).
4. ECT 24.06.2004. spriedums lietā Von Hannover pret Vāciju (iesnieguma Nr.59320/00). Pieejams:<http://194.242.234.211/documents/10160/2055471/EHCR+-+CASE+OF+VON+HANNOVER+v.+GERMANY+No.+2.pdf>
5. ECT 07.02.2012. spriedums lietā Axel Springer AG pret Vāciju (iesnieguma Nr. 39954/08).
6. Satversmes tiesas 06.07.1999. spriedums lietā Nr.04-02(99). Pieejams: http://www.satv.tiesa.gov.lv/wp-content/uploads/2016/02/04-0299_Spriedums.pdf
7. Augstākās tiesas 08.06.2007. spriedums lietā Nr.SKA-194/2007. Pieejams:<http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:H6ksiyPYKWEJ:at.gov.lv/files/uploads/files/archive/departament3/2007/ad080607.doc+&cd=1&hl=lv&ct=clnk&gl=lv>
8. Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 20.02.2008.spriedums lietā Nr.SKC-73.

9. Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 01.07.2010. spriedums lietā Nr A42404707. Pieejams: http://at.gov.lv/files/uploads/files/archive/department3/2010/10_ska_3_47.doc.
10. Augstākās tiesas 28.02.2013. spriedums lietā Nr.SKC-11/2013. Pieejams: <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:rv4yTWa7XuAJ:at.gov.lv/files/files/11-sk-2013.doc+&cd=4&hl=lv&ct=clnk&gl=lv>.
11. Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2014.gada 30.aprīļa spriedums, lietas Nr.C04286306, lietas arhīva nr.SKC-0040-14.
12. ASV Augstākās tiesas spriedums New York Times Co. v. Sullivan, 376 U.S. 254, 1964..Pieejams:<https://supreme.justia.com/cases/federal/us/376/254/case.html>.

Dokumentārā lapa

Bakalaura darbs „_____” izstrādāts
Latvijas Universitātes Juridiskajā fakultātē.

Ar savu parakstu apliecinu, ka pētījums veikts patstāvīgi, izmantoti tikai tajā norādītie informācijas avoti un iesniegtā darba elektroniskā kopija atbilst izdrukai.

Autore: Anete Meistere _____

Rekomendēju darbu aizstāvēšanai:

Vadītāja: Prof.,Dr.iur. Sanita Osipova _____

Darbs iesniegts Tiesību teorijas un vēstures katedrā 2017.gada ____.

Metodiķe:

Darbs aizstāvēts bakalaura gala pārbaudījuma komisijas sēdē

2017.gada ____ prot. Nr., vērtējums:

Komisijas sekretāre: _____